

Seminaarin kasvatit kirjailijoina

Sisällys

Kajaanin Seminaarin kasvatit kirjailijoina	2
Kajaanin seminaarista valmistuneita opettaja-kirjailijoita	3
Seminaarin kasvattien tekstejä	6
Viena Korhonen-Jolma	6
Äidin helmasta pulpetin ääreen	6
Salon pojan joululahja	10
Hyvät silmät	14
Sydämen pyyntö	15
Lauri Rauhala	16
Tekikö hän oikein?	16
Millainen on suomalainen miesihanne?	20
Lauri Leskinen	22
Paluu viimeisestä savotasta	22
Koeoppilaan joulu	26
Kokelastyö	28
Vanhan opettajan joulu	31
Tervehdys seminaarin kasvateille Ilmari Kiannon sanoin	34

Kajaanin Seminaarin kasvatit kirjailijoina

Kajaanin seminaari aloitti toimintansa syksyllä 1900. Seminaari lakkautettiin syksyllä 1974, jolloin sen tilalle perustettiin Oulun yliopiston alainen Kajaanin opettajankoulutuslaitos (vuoden 2000 alusta alkaen Kajaanin opettajankoulutusyksikkö). Yksikön toiminta lakkautettiin kokonaan vuonna 2013. Kajaanin kaupunginkirjasto julkaisi Kajaanin seminaarista valmistuneita, kirjallisuutta julkaisseita opettajia käsittelevän internetsivuston alun perin vuonna 2000, seminaarin perustamisen satavuotisjuhlavuoden kunniaksi.

Kuva: Lauri Sonny

Kajaanin opettajankoulutusyksikön päärakennuksen ala-aulassa on pääoven yläpuolella Hannes Malinin maalaama totuuden vaaka. Vuosiluvut 1900 ja 1930 ilmentävät seminaarin perustamisvuotta ja päärakennuksen valmistumisvuotta. Vaakamaalauksen alla on J. H. Erkon "Suomalaisesta huoneentaulusta" tuttu kehoitus "Elämän totuutta etsi!". Nämä sanat ovat jo 70 vuoden ajan olleet tulevien opettajien elämänohjeena, ja samalla ne kiteytyivät Kajaanin seminaarin ja opettajankoulutuslaitoksen tunnuslauseeksi.

Seminaarista valmistuneet opettajat ovat kunnostautuneet kirjallisuuden saralla kirjoittamalla niin kaunokirjallisia kuin tietopuolisiakin teoksia. Ainakin seitsemisenkymmentä seminaarin kasvattia on vuosien varrella saanut teoksiaan julkaistuksi. Alla olevasta listasta löytyvät kaikki tiedossa olleet seminaarista valmistuneet opettaja-kirjailijat.

Kajaanin seminaarista valmistuneita opettaja-kirjailijoita

Luettelo Kajaanin seminaarista ja Kajaanin opettajankoulutuslaitoksesta valmistuneista opettajista, jotka ovat julkaisseet ainakin yhden kirjan, on koottu Kajaanin kaupunginkirjaston ja Kajaanin opettajankoulutusyksikön kirjaston yhteistyönä. Luettelossa ovat kaikki tiedossa olleet opettaja-kirjailijat, mutta luettelo saattaa olla joiltakin osin puutteellinen.

Päivi Atjonen (valm. 1983)

Unto Eskelinen (valm. 1948)

Juha Hakala (valm. 1986)

Pekka Helo (valm. 1967)

Reijo Hottola (valm. 1960)

Veikko Huotarinen (valm.1958)

Mooses Huovinen (valm. 1945)

Osmo Hämeenniemi = Aarno Routa (valm. 1949)

Esko Ikonen (valm. 1965)

Tapani Immonen (valm. 1969)

Heikki Impola = Heikki Rasila (valm. 1909)

Eino Isohanni (valm. 1939)

Kaarlo Julkunen (valm. 1924)

Iivari Järvelä (valm. 1906)

Eero Järventausta (valm. 1946)

Aarre Kailanpää (valm. 1943)

Toivo Kaitera (valm. 1906)

Juho Kalliokoski (valm. 1910)

Terttu Karppinen (valm. 1972)

Teuvo Karsikas (valm. 1959)

Aarno Kartila (valm. 1938)

Mikko Karvonen = Onttoni Miihkali (valm. 1928)

Martta Kasurinen (valm. 1923)

Timo Kemppainen (valm. 1978)

Aarno Kellberg (valm. 1955)

Uljas Kiuru (oppilaaksi 1945)
Heikki Kokko (valm. 1906)
Viena Korhonen (valm. 1927)
Seppo Kämäräinen (valm. 1974)
Juho R. Lampiniva (alunp.Lindfors) (valm. 1946)
Antti Lappalainen (valm. 1951)
Lauri Leskinen (valm. 1943)
Aaro Liukko (valm. 1915)
Toivo Lonkila (valm. 1954)
Antti Manner (valm. 1954)
Olavi Manninen (valm. 1950)
J. H. Miettinen (valm. 1918)
J. E. Mikkola (valm. 1908)
Aino Mutanen (valm. 1992)
Hannes (Johannes) Myllylä (valm. 1904)
Vihtori Mäkelä (valm. 1932)
Väinö Mäkelä (valm. 1924)
Frans Nurmi (valm. 1904)
Yrjö Nuutinen = Yrjö Knuutinen (valm. 1948)
Eero Oikarinen (valm. 1948)
Olavi Oikarinen (valm. 1950)
Niko Oksanen (valm. 1922)
Mauri Paananen (valm. 1951)
Niilo Partanen (valm. 1955)
Pentti Pelkonen (valm. 1949)
Simo Perämäki (valm. 1968)
Esko Piippo (valm. 1971)
Jonne Piippo (valm. 1936)
Väinö Putkonen (valm. 1955)

Tuula Raatikainen (nyk. Hyyrö)(valm. 1972)
Lauri Rauhala (valm. 1939)
Santeri Rissanen = Sav'ojan Samppa (valm. 1906)
Veikko Rissanen (valm. 1954)
Eino Salakka (valm. 1947)
B. E. Seljo (Selin) (valm. 1930)
Ahti Sonninen (valm. 1936)
Matti Summanen (valm. 1961)
J. L. Suomela (valm. 1928)
Hannu Syväoja (valm. 1959)
Eino Säisä (valm. 1958)
Mikko Taimi (Tervas) (valm. 1910)
Kauko Tervämäki (valm. 1939)
Eemil Tolonen (valm. 1904)
Heikki Toppila (valm. 1907)
Erkki Tuomikoski = Esko Uura (valm. 1915)
V. E. Törmänen (valm. 1909)
Oskari Uutela (valm. 1917)
Taavi Valavirta (valm. 1915)
Hilja Valtonen (valm.1920)
Laulikki Vesa (valm. 1946)
Matti Vesanen (valm. 1946)
Väinö Viipuri (valm. 1929)
Niilo Visuri (valm. 1949)
Väinö Vähäsarja (valm. 1947)
Yrjö Väänänen (valm. 1911)
Unto Ylisirniö (valm. 1961)
Taavi Ylönen = Taavetti Sylvesteri (valm. 1908)
Juhani Örn (valm. 1970)

Seminaarin kasvattien tekstejä

Tällä sivulla julkaistaan kolmen Kajaanin seminaarista opettajaksi valmistuneen kulttuurivaikuttajan kirjoituksia. Kajaanin kaupunginkirjasto on saanut tekijöiltä tai heidän edustajiltaan luvan julkaista muutamia tekstejä, jotka ovat aiemmin ilmestyneet Kajaanin seminaarin toverikunnan Kontti-lehdissä. Kontti on ilmestynyt välillä painettuna julkaisuna, välillä käsin tai kirjoituskoneella kirjoitettuna uniikkilehtenä. Osa vuosikymmenten aikana ilmestyneistä Kontti-lehdistä on jo kadonnut, mutta melkoinen määrä lehtiä on kuitenkin säilynyt Kajaanin kaupunginkirjaston ja Kajaanin opettajankoulutusyksikön kirjaston kokoelmissa. Tekstien kuvituksena on Lauri Leskisen piirroksia. Seminaarin kasvattien tekstien lisäksi luettavissa on kirjailija Ilmari Kiannon tervehdyskirjoitus seminaarin toverikunnalle.

Viena Korhonen-Jolma

Viena Korhonen-Jolma (1905–1992) valmistui seminaarista vuonna 1927. Sotkamolainen Viena Korhonen kirjoitti 1930–1940-luvuilla neljä romaania (Viimeiset muuttolinnut, 1938; Me emme lannistu, 1943; Armahdettu, 1943; Ihmisyyden pelto, 1946) ja voitti teoksillaan kaksi suurta romaanikilpailua vuonna 1943.

Äidin helmasta pulpetin ääreen

Viena Korhosen kertomus "Äidin helmasta pulpetin ääreen" ilmestyi Kontin joulunumerossa 1926. Viena Korhonen kirjoitti sen nimimerkillä "Pikku Pirttijärvi", jota hän tuolloin käytti Konttiin kirjoittaessaan.

Siellä maalla, metsän sylissä oli punainen talo. Siinä oli pieni piha ja pihassa kaivo. Ja pihan perillä oli navetta, talli, aitat ja vaja, niin kuin ainakin talossa. Sauna oli vähän ulompana, erillään muista. Lähellä oli järvi ja järven rannalla nuottakota.

Talossa oli herttainen, pikku äiti, vähän isompi isä ja kolme poikaa, pituudeltaan ei niin pieniä kuin äiti, mutta ei niin isojakaan kuin isä. Molemmat vanhemmat pojat olivat hyvin tyytyväisiä, melkeinpä onnellisia, ja he tekivät työtä lujasti. Nuorin pojista ei ollut aivan niin onnellinen. Hänellä oli paha vika. Hän kadehti ja ihaili kylän opettajaa ja olisi tahtonut vaihtaa osia hänen kanssaan. Se oli kylän suurin herra, tuo opettaja. Hänellä oli rouva ja muutamia pienokaisia, eikä hänen kesäisin tarvinnut paljoa työssä hikoilla. Parille lehmänkantturalle vain heinät kokoili, siinä kaikki. Ah sentään! Olisipa hänkin, tuo punaisen talon nuorin poika, Ananias Sebulooni Kissapelto, sellainen herra! Ananias huokasi joskus salaa, mutta kärsi hiljaisuudessa. Silloin, tällöin hän kävi koululta kirjoja lainaamassa ja haaveili sieltä palatessaan kaikkea joutavaa.

Sitten – eräänä päivänä... Niin, sitä ei Ananias vieläkään jaksanut oikein käsittää, kuinka se kaikki suoriutui. Silloin tapahtui näet muutos Ananias Sebuloonin elämään. Tapahtui jotain niin ihmeellistä, että herttainen pikku äiti, isä-ukko ja veljet lupasivat Ananiaksen lähettää seminaariin. Oli se kylän opettajakin tainnut vähän sitä Ananiaksen kotiväkeä siihen taivutella. Niinpä siis Ananias lähetti taidolla ja huolella kirjoitetun hakemuksensa Kajaaniin.

– Ka menköön, kun päässenee, sanoi isä yks'kantaan ja sylkäisi tupakkamällin suustaan uunin sopelle.

– Kun lienee hänellä päätä ja lukuhaluja, niin koetelkoon, sanoi äiti huonosti salatun mielihyvän värähdys äänessään.

Ja veljen jullikat hymähtivät vain, joka hymähdys merkitsi samaa kuin:

– Ka painu sitten!

Pian tuli kutsu pääsyttökintoon. Ananias Sebuloonin oli siis matkustettava elokuussa ja jäätävä sille tielleen, jos tuli hyväksytyksi. Kissapelto, vanha, rakas lapsuuden koti oli jätettävä joksikin aikaa. Ja tänne se oli jätettävä se... se... naapurin Marikin. Sitä surkeutta ajatellessa Ananiaksen sielussa hiukan myllersi, vaikka hän ei ollut Marista välittävänä. Niin, Mari! Hänellä oli vaalea tukka ja siniset silmät! Mahtoikohan Mari tietää, että Ananias Sebulooni lähtee pois. He olivat aivan pikku tenavasta saakka olleet yhdessä. Yhdessä olivat he leikkineet, iloinneet ja surreet. Kun asiat sitten joskus menivät hiukan sotkuisiksi, niin silloin he olivat käyttäytyneet tuhmasti toisiaan kohtaan. Olivatpa vetäneet tukkanuottaakin, nimitelleet toistensa omaisia ja särkeneet toistensa tavaroita. Kun Ananias Sebulooni sitten voittoretkeltään tallusteli kotiin likaisissa hurstihousuissaan, oli hänellä saaliinaan kourallinen pikku Marin vaaleita hiuksia. Mutta voittoretki päättyi kotona pieneen selkäsaunaan uusin sopessa. Se oli sitä aikaa. Sitten he kasvoivat suuremmiksi eivätkä olleet toisistaan tietävinäänkään. Nykyvuosina he sentään tapasivat toisensa kylän kisoissa, ja silloin Ananias Sebulooni pyöritti Maria huimasti piirileikissä ja lauloi oikein miehen äänellä:

"Ei se ole maantien varrella

eikä kylän keskustalla

vaan se on järven rannalla

sillä paikalla ihanalla."

Mari vain hyräili ja hymyili. Silloin Ananias Sebulooni tunsikin olevansa aika mies.

No niin. Asia oli kumminkin sillä tavalla, että Mari oli saanut tietää Ananias Sebuloonin lähtevän seminaariin. Talon palvelustyttö oli kertonut sitä ja sanonut Marille vähän niin kuin piloillaan:

– Siitä tulee herra, ja sinusta tulee rouva.

Mari oli punastunut, mutta ei ollut puhunut sanaakaan. Sitten hän oli hiipinyt aittaansa ja siellä kotvan aikaa itsekseen ajatellen punninnut puoleen ja toiseen tämän maailman asioita. Vain niin, että Ananias Sebulooni lähtee pois, vai niin. Lienee Mari vähän itkeskellytkin, koska esiliina oli ruttuinen ja kostea. Ilostako itki vai surusta, sitä ei tiedä.

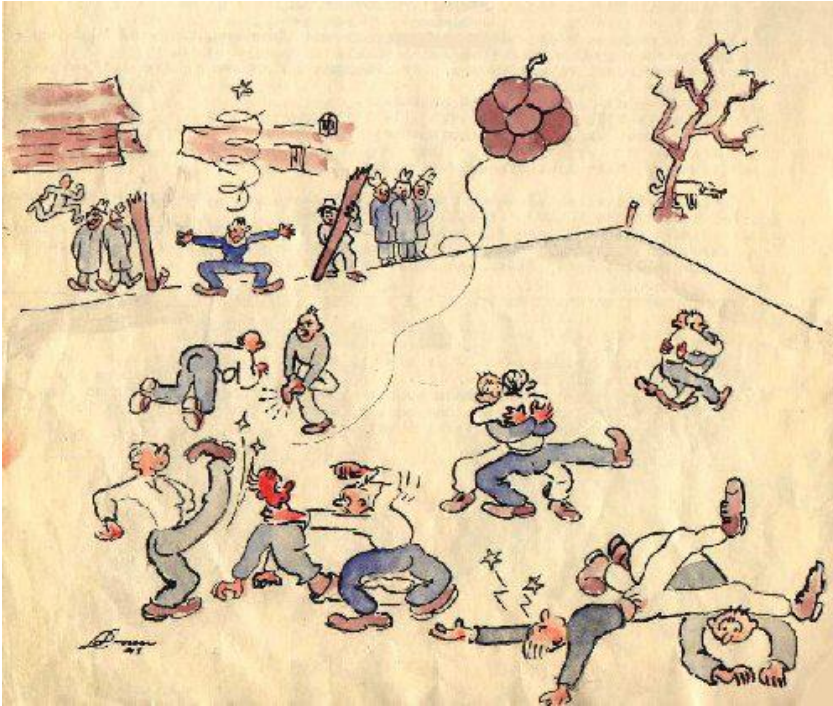
Viimeisenä sunnuntaina kokoontui kylän nuoriso taas yhteen, ja siellä sai Ananias Sebulooni sanotuksi Marille, että hän sitä taitaakin lähteä pian "reissuun".

- Niin, kuulin sen meidän piialta, virkkoi siihen Mari ja katsahti häneen kunnioittavasti.
- Emmepä taida nyt sitten vähään aikaan nähdä, jos onnistu. Niin että... tuota... hyvästi nyt sitten kaiken varalta.
- Hyvästi, sanoi Mari ja ojensi kätensä. Niin he erosivat, ja Mari läksi juoksemaan kotiin päin.
- Kun en tullut toivottaneeksi onneakaan, pahoitteli hän itsekseen ja oli kovin surullinen.
- Mahtaakohan se Mari itkeskellä mun jälkeeni, ajatteli Ananias Sebulooni. Ainahan ne tytöt poikain jälkeen itkevät. Itkihän tuo Lintusen Liisakin, kun Ahon Pekka läksi Kanadaan. Eihän tuo kumma ole, jos joku minunkin perääni itkee. Ananias ojensi selkäänsä ja rupesi viheltelemään. On ne nuo tytöt!

Tuli lähtöpäivä. Otettiin hellät jäähyväiset kaikilta, ja uudenaikaisilla ajoneuvoilla läksi Ananias Sebulooni Kissapelto "painelemaan" Kajaania kohti. Ensi työkseen sai hän etsiä asunnon ja sitten piti marssia tutkittavaksi. Pelotti vallan kauheasti, mutta pian siinä selviydettiin. Sitten oli mentävä kuulemaan, kuinka kävi, pitikö hänen lähteä pois vai saiko jäädä. Sai jäädä. Nimi mainittiin, komea nimi: Ananias Sebulooni Kissapelto. Hei hulinaa! Nyt sitä oltiin seminaarissa.

Tuli koulun alkupäivä. Entisten ja nykyisten oppilaitten oli saavuttava nimenhuutoon. Nyt tuntui toisenlaiselta. Ananiaksen mieli kävi vähän apeaksi. Ne yläluokkalaiset näyttivät olevan niin olevinaan, senkin "keekoilijat". Tuskin päälle katsoivat. Näkyi siellä olevan tytönheitukoitakin. Niillä oli muutamilla lyhyt hame ja hihoja vain vähäisen – ja vaaleissa sukissaan ja kantakengissä arkenakin. Marilla oli toki kyynärpäihin asti kesäpuvun hihat, mutta näillä oli kyynärpästä ylöspäin pitkän matkaa ennen kuin tuli hiha, ja Mari oli toki lapikkaassa arkena. Tukkakin oli näillä hienottarilla eri lailla kuin Marilla. Suoraksi se Mari kampasi, eikä sillä ollut nutturakaan niin monimutkainen. Aijai, miten ne räätisivät nuo tytöt toisensa tavatessaan! Aivan korvia viilsi. Ei niitä uskaltanut katsoakaan kuin salaa. Turvallisinta olisi ollut katsoa avaimen reiästä. Huh, sentään!

Ja olevinaan, kovasti olevinaan ne yläluokkien pojatkin olivat. Mutta jos minä, Ananias Sebulooni Kissapelto pääsen tästä vähän ylemmäksi, niin kyllä minäkin olen olevinani. Sitten ei kukaan tässä maailmassa ole olevinaan, jollen minä ole silloin. Odottakoot, vielä tässä näytetään!

Lauri Leskisen piirros seminaarilaisten potkupallo-ottelusta syksyllä 1943 (marraskuu 1943 Kontti).

Tuli ilta. Hiljainen, tunnelmallinen elokuun hämärä laskeutui pikku kaupungin ylle. Kosken kohina kuului kaukaa. Ananias tallusteli asuntoonsa ja istahti akkunan ääreen väsyneenä. Hänellä oli hirvittävän ikävä. Hänellä oli tosi ikävä, niin ikävä, ettei liene kenelläkään muulla ollut sillä hetkellä semmoista ikävää. Ananias oli kovasti alakuloinen, oli "mollissa", niin kuin yläluokkalaiset tapaavat tällaisesta tilanteesta sanoa. Häntä halutti kotiin. Hän muisteli äitiä, isää, veljiä ja – Maria. Sitten hän muisteli vielä hevostaan, jokaista lehmää erikseen, jokaista lammasta, kanaa, kukkoa, kissaa ja koiraa, yleensä kaikkea, mikä sisältyi kotiin. Miksi hän tulikin tänne? Hän ei osaa elää tällaista elämää. Täytyy sanoa, että itkettikin hiukan, mutta Ananias nieli kyneleet, puri hammasta eikä itkenyt, ei uhallakaan. Hänhän oli mies. Tuli jo melkein pimeä. "Uni-Matti" tuli tervehtimään Ananiasta ja sanoi:

– Ruvetaan "pötköttämään", Ananias! Älä ole milläsikään!

Ananias otti kellon liivin taskusta ja virkkoi haukotellen:

– Näkyykin jo olevan maatamenon aika. "Kittiä" vielä tässä murjottelemaan!

Hän nousi, riisuutui ja pujahti sänkyyn mieli vähän keventyneenä ja pian hän näki unta, hyvin kaunista ja ihmeellistä unta.

Yksinäinen tähti kurkisti vielä ikkunasta sisään ja virkkoi lohduttavasti:

– Älä ole milläsikään, Ananias Sebulooni!

Pikku Pirttijärvi

Salon pojan joululahja

Viena Korhosen kertomus "Salon pojan joululahja" ilmestyi Kontin joulunumerossa 1926. Viena Korhonen kirjoitti sen nimimerkillään "Pikku Pirttijärvi".

Alkoi jo hämärtää. Isot, raskaat lumihuutaleet putoilivat hiljalleen maahan. Pehmoisesti kattoi lumi kukkulat, alanteet ja metsät. Oli kuin puiden oksatkin olisivat olleet puhtainta pumpulia. Sieltä, täältä tuon pehmoisen vaipan alta pisti esiin jotain viheriää, joka pimeässä näytti melkein mustalta. Oli niin hiljaista, että olisi kuullut havuneulasenkin putoavan. Mitä lieneekin metsä miettinyt taas tällä kertaa? Ei kuukkinut jänö, ei nauranut harakka. Kaikki olivat menneet levähtämään. Salo oli syvä ja salaperäinen.

Hetken kuluttua alkoi metsässä risahdella. Oksat katkeilivat ja lumi putoili muutamista puista. Jokin tumma olento, jota ei hämärässä voinut oikein erottaa, ilmestyi yht'äkkiä puun takaa. Se oli suksimies, jolla ei näyttänyt olevan mitään kiirettä. Hänen tullessaan lähemmäksi metsän reunassa olevaa aukeaa, tulivat vartalon ääri viivat näkyviin. Varsi oli liian heiveröinen ollakseen aikamiehen, korven raatajan vartalo. Ison karvalakin alta tulivat näkyviin lapsekkaat kasvot, joissa loistivat kirkkaat, rehelliset silmät. Näkyi kaikesta, että hän oli vielä aivan nuori, keskenkasvuinen poikanen. Ahavoituneet kasvot loistivat iloa ja terveyttä.

Päästyään aukean toiseen reunaan hän pysähtyi ja kumartui katsomaan maahan. Sinne oli asetettu lankoja lintujen pyydystimiksi. Kas vain! Jopas olikin saalis tarttunut. Kenties oli useampiakin. Hangella hänen edessään lepäsi kuolleen metsäkana. Poika näytti ilostuvan löydöstään. Olihan nyt vähän paistamista joulun pyhiksi. Mutta kun hän kumartui katsomaan tuota hangella lepäävää saalistaan, tuli jotain alakuloista hänen mieleensä. Hän oli näkevinään tuon lintuparan kamppailevan ja kärsivän tuossa pyydyksessään. Miten kauan lienee jo siinä kitunut, ennen kuin henki lähti. Sen pieni, valkea ruumis oli useasta kohden verinen ja höyhenetön. Miksi hän antoikin jäädä tuon pyydyksen paikoilleen jouluaattona? Poika katseli masentuneena ympärilleen ja ajatteli, miten mukavaa tuon eläimen olisi ollut piiperrellä tuolla salaperäisessä, lumisessa metsässä. Mitä, jos hän peittäisi tuon eläimen lumen alle ja sanoisi kotona, että lankoihin ei ollut käynyt mitään? Ei, sitä ei voinut tehdä. Mitäpä hyötyä siitä enää olisi ollut, kun eläin oli kuollut. Saman tekevää, kuinka sille nyt käy. Hän viekin sen kotiin, mutta vast'edes hän ei aseta lankoja eläimille.

Poika otti linnun kainaloonsa ja läksi hiihtämään metsän läpi. Miten kaunista nyt olikaan luonnossa! Oli jo lakannut satamasta, ja pilvien lomiin ilmestyi tähti toisensa jälkeen. Ihmeellinen rauha vallitsi luonnossa, ja mieleen tulvahti outoja, kummallisia ajatuksia. Mistä ne lienevät tulleetkin noin yht'äkkiä. Olisi tehnyt mieli olla hyvä jokaiselle, tuolle lintuparallekin, joka oli tuolla kainalossa jäätyneenä. Häntä värisytti, ja hän katseli haltioituneena ympärilleen. Kyllä nyt oli kaunista. Kaikki pojat eivät olisi ymmärtäneet tätä, mutta hän ymmärsi ja nautti tästä. Pojat olisivat varmaankin nauraneet, jos olisivat nähneet hänet nyt. He halusivat vain tapella ja puhuivat roskaa. Kyllä hänkin osasi tapella, jos niikseen tuli. Nyt hän olisi halunnut kuolla jonkun edestä. Hänet valtasi samanlainen tunne kuin koulussa erällä tunnilla "Maammekirjaa" lukiessa. Se oli silloin kerran, hämäränä iltapäivänä, kun opettajakin oli niin haltioitunut. Hän tahtoi rakastaa Jumalaa, isänmaataan, kotiaan, kaikkia ihmisiä, koko maailmaa!

Mutta nyt täytyi kiiruhtaa kotiin. Pienoinen mökki metsän laidassa oli hänen kotinsa. Matalasta ikkunasta tuikehteli tuli ystävällisesti. Piipusta kohosi harmaja savu korkeutta kohden. Toisella puolen mökkiä kasvoi synkkä korpi, jossa oli niin tiheässä puita, että tuskin pääsi liikkumaan. Peltojen takana oli myöskin metsää. Näytti siltä, kuin peltoja ympäröivä pisteaita olisi tahtonut pitää metsää loitommalla. Mutta hitaasti metsä väistyi. Ylpeinä seisoivat korkeat puut ja mittailivat ylenkatseellisesti tuota mitätöntä pisteaitaa, joka tunkihe niitä ulommaksi. Mökki oli pieni ja ujon näköinen. Se näytti niin turvattomalta tuon muhkean metsikön rinnalla. Mikä onni, että kesällä oli voitu rakentaa toinen huone! Siitä iloitsivat kaikki mökin asujamet. Nyt ei tuntunut enää niin ahtaalta, vaikka äskettäin oli perhettä siunattu kaksosilla. Olihan väkeä yhden mökin tarpeeksi, kun oli vanhempien lisäksi kahdeksan lasta. Mutta ei surtu. Olisi voinut olla hullumminkin. Eihän lapsirakkaus niinkään paha ollut, kun isä vain hankkia jaksoi. Olihan työvoimaa korpien raivaajiksi, jahka kasvoivat.

Poika hiihti veräjääukosta aitauksen sisään ja lasketteli tuota pikaa portaitten eteen. Hän asetti sukset tikapuulle ja tömisteli sisään. Pirtti oli väkeä puolillaan, ja kaikki katsoivat silmät pyöreinä ovea kohden. Luultiin, että vieras tuli, mutta eihän tuo ollut kuin Matti.

– Siinä olisi nyt syömistä, sanoi poika pannen jäätyneen metsäkanan penkille.

– Ei pyystä kahden jakoa, naurahti isä ja nousi ottamaan kahvia pöydältä.

Matti pani lakkinsa naulaan ja tuli hänkin kahville. Siinä oli tuoretta pullaakin pöydällä, vast'ikään leivottua. Näkyi kaikesta, että oli joulukuukuu. Pirtti oli pesty, ja nuoremmat lapsen hupakot olivat tuoneet kuusen väkkärän tuvan soppeen. Äiti kävi panemassa metsäkanan porstuaan ja kiiruhti sitten hoitamaan kaksosia, jotka alkoivat vikistä pahaenteisesti. Toinen niistä makasi kätkyessä, toinen vasussa.

– Siellä olisi nyt saunakin valmis, sanoi äiti sitten, ja väki alkoi laittautua kylpemään.

Kun oli tultu saunasta, istua jurotettiin, puhuttiin harvasteeseen ja ajateltiin yhtä ja toista. Ei ollut lahjoja antaa, mutta kaikki olivat onnellisia ja tyytyväisiä, niin kuin pitikin jouluna. Äiti kokoili kahvikuppeja. Kaksoset uinailivat tyytyväisinä eivätkä olleet tietävinänsäkään joulusta, saati sitten muista tämän maailman asioista. Yht'äkkiä sanoi äiti, kääriessään vehnäsätkälettä paperiin:

– Mitenkähän siellä Koistisen mökillä jaksettane. Olisi saanut joku viedä edes vehnäpalasta sinne.

Kaikki kävivät totisiksi. Siellä Koistisen mökillä eivät olleet asiat koskaan oikein hyvin, vaikka siinä asuikin vain kaksi henkeä, nimittäin Leena-muori tyttärenpoikansa kanssa. Leena oli puolikuuro ja "yksinkertainen". Tyttärenpoika oli rampa ja lisäksi kaatuvatautinen. Hän liikkui kainalosauvojen varassa, ja hänellä oli ihmeelliset, isot silmät. Hän ei paljoa puhunut koskaan, enimmäkseen vain ajatteli ja katseli ulos. Hänessä oli taiteilijan vikaa, ja hän veisteli puusta hyvin kauniita esineitä, kun oli vähänkin terveempi. Hän ei ollut tyhmä, tuo poika. Isää ei hänellä ollut ensinkään, ja äiti oli palveluksessa vieraalla paikkakunnalla. Ei hän paljoa pojastaan välittänyt eikä hän tuntenut mitään vastuunalaisuutta hänen hoidostaan. Joskus hän sentään lähetti hiukan rahaa, mutta katsomassa hän ei käynyt. Vanha muori oli tottunut poikaa pienestä pitäen hoitamaan. Hän kehräsi lankoja kitsaille talojen emännille saaden vastineeksi vähän ruokaa. Enimmäkseen hän sentään kerjäsi.

Tämä toisen torpan Matti ja Koistisen rampa poika olivat aika hyviä ystäviä keskenään. Toissa päivänäkin oli Matti käynyt siellä ja ihmetellyt, kuinka hyvin tuo rampa poika osasi vuoleskella puusta kaikenlaisia pikku esineitä, joilla muitten mielestä ei ollut mitään arvoa. Joskus vuoleskellessaan sai hän taudinkohtauksen, ja silloin Matista tuntui kaamealta. Kun rampa sitten selvisi tuosta, ei hän puhunut sanaakaan, katseli vain Mattia suurin, surullisin silmin. Silloin rupesi tuntumaan niin pahalta, että täytyi lähteä kotiin, jossa kaikki olivat terveitä ja onnellisia köyhyydestä huolimatta.

Nyt kun äiti alkoi puhua Koistisen mökistä, hätkähti Matti ja istui hetken aikaa ajatuksiinsa vaipuneena.

– Jospa tuota lähtisi pistäytymään Koistisilla, kun on niin hyvä keli, sanoi hän sitten ruveten lähtöä tekemään.

– Mikäpä noilla lie hätänä, sanoi vanhin tytär.

– Antaahan vaan käydä katsomassa. Täytyyhän toki kristiveljistä huolta pitää, puolusteli isä. Sehän on Jumalan sanan mukaista.

Äiti pani vähän viemistä mukaan ja Matti lähti suksilleen.

– Elähän nyt sentään koko iltaa viivy, varoitteli äiti vielä porstuan ovelta. Vilustut vielä, kun kylpeytläsi lähdit.

Pian oli Matti perillä. Hän astui sisälle matalaan majaan, joka oli kurja ja likainen. Vastenmielinen haju tunki jo ovelta vastaan. Huone oli melkein pimeä. Pankon nurkalla paloi pienoinen tuikkulamppu.

– Hyvää iltaa, sanoi Matti.

– Iltaa, vastasi kalpea poika tuvan sopesta.

Matti astui lähemmä kättelemään. Muori makasi penkillä eikä ollut tietävinäänkään vieraasta. Harvoin hän sekaantui muitten asioihin, huonokuuloinen kun oli.

– Ajattelin pistäytyä katsomassa, aloitti Matti epävarmalla äänellä päästäkseen puheen alkuun.

Ei vastausta. Poika näytti olevan ajatuksineen jossain muualla.

– Siellä alkaa pakastua, sanoi Matti.

Ei taaskaan vastausta. – Matti otti laukkunsa esille.

– Se kun tuo... tuo eukkoväki lähetti tänne vähän niin kuin ruoan apua... Niin että... tuota... tässä sitä olisi vähän.

– Vai niin, sanoi poika.

Matti alkoi tuskastua. Hän latoi tuomisensa pöydälle ja otti laukun pohjalta muutamia lehtiä, joita hän oli tuonut pojalle luettavaksi.

– Toin sinulle vielä vähän lukemista, jos se sinua huvittaa. Kävin viime sunnuntaina koululla, ja opettaja antoi niitä minulle aika pinkan.

Nyt tuli rampaan eloa. Hän otti lehdet käsiinsä ja tarkasteli niitä hätäisesti, aivan kuin olisi tahtonut ahmaista kaikki yhdellä kertaa. Hänen silmänsäkin loistivat. Mikä valtava tiedonhalu piilikään tuossa pojassa!

– No, nythän minä saan aikani kulumaan kuolemaani odotellessa, sanoi hän ja hymyili.

– Oletko tehnyt mitään uutta? sanoi Matti tarkastellen lastuja lattialla.

– Mitäpä minä, vastasi rampa surullisesti. Veitseni meni poikki. Huono se olikin ja tylsä.

Outo tunne valtasi Matin. Hänellä itsellään oli hyvä puukko, oikein hieno puukko, josta hän ylpeili. Hän oli saanut sen kirkonkylän kauppiaalta, kun oli toimittanut hänelle erään tärkeän asian. Mitä, jos hän antaisi sen tuolle pojalle! Sepä olisi uhraus. Tällaista puukkoa ei joka mökin poika ostakaan. Ei, hän ei voi sitä antaa! Hyvät ihmiset! Pitääkö hänen todellakin antaa tuo puukkonsa pois? Jospa hän sen antaisi! Kun hän miehistyy enemmän, saa hän puukkoja vaikka tusinan. Mitenkähän olisi? Matti taisteli hetken. Kyllä hän sittenkin antaa sen. Kohta hän oli irroittanut puukon vyöltään. Se oli jo tuppineen pävineen käsissä, mutta sitä ennen hän tahtoi pitää pienen esipuheen.

– Noilla paremmilla ihmisillähän se kuuluu olevan tapana antaa joululahjoja toisilleen. Me emme ole sukuakaan paremmille ihmisille, mutta minä ajattelin, että tuota kun me olemme olleet vähän niin kuin hyvät kaverit, niin sopisihan meidänkin olla mukamas antavinaan lahjoja toisillemme. En tarkoita että sinun pitäisi antaa minulle, mutta minä annan sinulle tämän puukon. Siinäpäs on!

– Mitä! huudahti rampa. Oikeinko totta sinä...? Älähän nyt! Enhän minä toki sellaista...! Mistä sinä sitten uuden sijaan saat?

– Älä ole milläskään. Minulla on terveet kädet ja jalat, niin että kyllä minä puukkoja saan ja vähän muutakin, jos tarvitaan. Ota nyt pois vaan!

Rampa otti vapisevin käsin tuon lahjan vastaan, joka salon poikien mielestä oli niin suurenmoinen. Hän hyväili sitä luisevilla sormillaan eikä kyennyt vielä kiittämäänkään. Äkillinen mielenliikutus valtasi hänet sitten, ja vuolaat kyneleet alkoivat juosta hänen silmistänsä. Hän koetti rauhoittua ja katseli hetken aikaa ikkunasta ulos tähtikirkkaaseen talvi-iltaan. Lopulta hänen itsehillintänsä petti, ja hän vaipui nyyhkyttäen pöytää vasten.

– Minulla ei ole mitään, jonka antaisin sinulle, sanoi hän. Ota edes tuo pieni puuhevonen, jonka olen vuollut! Ota se, että minäkin saisin tuntea antaneeni joululahjan!

Matin kurkkua ahdisti, ja kyneleet pyrkivät hänenkin silmiinsä. Hän pisti hevosen povitaskuunsa. Sanaakaan sanomatta puristivat pojat toistensa käsiä, ja Matti lähti hiihtämään kotimökille.

Miksi oli mieli niin keveä nyt? Miksi loistivat tähdet entistä kirkkaammin? Metsä oli kuin satulinna, ja hanget kimaltelivat niin ihanasti, että silmiä huikaisi. Hiljalleen levittäytyi luonnon ylle jouluyö, pyhä yö, peittäen vaippaansa koko maailman, kaikki ihmiset, köyhät ja rikkaat iloineen ja suruineen.

Pikku Pirttijärvi

Hyvät silmät

Viena Korhosen runo "Hyvät silmät" ilmestyi Kontin joulunumerossa 1926 (nimimerkillä Pikku Pirttijärvi).

Kun laps' olin, silloin ne joskus näin
syvän kauniina katsovan minuun päin,
kun kesken leikin ja hyörinän
yht'äkkiä tunsin ikävän
ja aloin tähtihin tuijottaa
näin tutkaillen elon ongelmaa. –
Oi, kuink' oli mieleni riemuinen!
Olin nähnyt enkelin katsehen.

Kun jälleen leikin ja temmelsin
nuo lempeät silmät mä unhoitin. –
Kun paha tein, ne taasen näin
surumielellä katsovan minuun päin.
Ja se koski mun sieluni sisimpään,
se sai minut jälleen ikävään.
Yöt aattelin niitä mä itkien
valotuikkeessa tähtien hiljaisten.

Nyt kaikki on kääntynyt toisin päin.
En sellaista nää, mitä lapsena näin.
Olen suureksi tullut ja turtuneheksi,
en missään mä enkelin silmiä keksi.
En niitä mä löydä, jos kuinkakin hain.
Hyvät silmät ne lapsia katsovat vain.

Pikku Pirttijärvi

Lauri Leskisen maalaus rekiajelusta kuutamossa on peräisin maaliskuun 1941 Kontti-lehdestä.

Sydämen pyyntö

Viena Korhosen runo "Sydämen pyyntö" ilmestyi Kontin joulunumerossa 1948.

Kuuletko: Sun sydämes pyytää arasti:

Elämän markkinoille älä vie
minua, etten siellä nääntyisi
valhehumuun ilon, jot' ei ole.

Vie minut sinne, minne johtaa tie
kieltäymyksen, jot' ei moni pole!

Voi siellä helkähdellä lauluni,
mi lohduttaa,

kun olet yksinäinen, viluinen
ja unhoitettu, niinkuin erämaa.

Suo mulle luonas' maja
turvallinen, lämpöinen!
Mua älä kiellä, luotas' älä aja,
niin kerran sinut siitä palkitsen:
Saat kuulla lauluni.
Viena Korhonen

Lauri Rauhala

Lauri Rauhala (1914-2016) valmistui seminaarista vuonna 1939. Sittemmin hän väitteli tohtoriksi ja kirjoitti lukuisia kirjoja filosofian ja psykologian alalta (mm. Mitä psykoterapia on ja kuka sitä tekee, 1961; Psykykinen häiriö ja psykoterapia filosofisen analyysin valossa, 1974; Ihmiskäsitys ihmistyössä, 1983; Meditaatio, 1986; Humanistinen psykologia, 1990; Henkinen ihmisessä, 1992; Tajunnan itsepuolustus, 1995; Ihmisen ainutlaatuisuus, 1998). Emeritusprofessori Rauhala ja hänen ajattelustaan on ilmestynyt vuonna 2000 kaksi Jyri Puhakaisen kirjoittamaa kirjaa: *Persoonan puolustaja: Lauri Rauhala ihmistutkimuksen pioneerina* ja *Ajatella: filosofi-psykologi Lauri Rauhalan elämä ja ura*. Vuonna 2015 ilmestyi Virpi Tökkärin toimittama, Rauhalan merkitystä suomalaiselle kokemuksen tutkimukselle käsittelevä artikkelikokoelma *Kokemuksen tutkimus V. Lauri Rauhala 100 vuotta*.

Tekikö hän oikein?

Lauri Rauhala sijoittui kertomuksellaan "Tekikö hän oikein?" toiseksi seminaarin toverikunnan kirjoituskilpailussa lukuvuonna 1938–39. Hän kirjoitti kertomuksen nimimerkillä "Topi".

Koskemattoman korvan rauha on rikkoutunut. Kirveen kalske, sahan vihlova kitinä ja työmiesten huudot täyttävät ilman. Rysähdellen kaatuvat vanhat tasalatvaiset hongat lumiseen maahan. Oman suuren sortumisensa kostoksi murskaavat ne iskunsa voimalla allansa olevat heikot taimet kuorettomiksi karahkoiksi. Valkoisten kuurapilvien tiheät pyörteet peittävät hetkeksi koko ruhjotun rykelmän, kunnes työmies tulee aseineen korjaamaan pois kaiken arvokkaan ja hyödyllisen. Raskaasti huohottaen ja valkeata höyryä puhaltaen kiskovat kuuraiset hevoset valkopintaista, kalisevaa kuormaansa maantien varrelle.

Suuren puutavarayhtiön metsätyöt ovat käynnissä. Raskaat kuorma-autot kuljettavat aurattua maantietä tukkikuormiaan kylässä sijaitsevan sahalaitoksen pureviin hampaisiin. Muutamien kilometrien päässä tuosta elämää kuhisevasta metsästä ja tukkien lastauspaikasta on autotien varrella yksinäinen talo. Sen puuhakas väki hyörii milloin missäkin piittaamatta suuresti automiehistä, jotka pihan kaivosta alinomaa kantavat vettä autojensa jäähdyttäjiin. Kuitenkin

kahdelle talon asukkaista suo elämä vielä hymyilevän onnen elää ulkopuolella kuumeisen työn ja aineellisten huolien. Heillä riittää aikaa kuunnella ketjujen kilinää autojen pyöriässä ja katsella ihastuneena lumiauran kiilasta sivulle suihkuavia ryöppyjä. He eivät tunne niitä velvoituksia ja siteitä, joiden paineen alaisena ympäröivä maailma on pakoitettu uupumukseen asti ponnistelemaan. He elävät omaa pienoismaailmaansa, johon ehyesti sisältyy kaikki toivottu ja haluttu eikä mitään muuta. Sen herkkä sopusointu on lapsellisen aitoa ja sen onnellisuus täydellisintä maailmassa, kunnes vieraan karkea kosketus rikkoo kaiken ainiaaksi.

Isän luvalla oli Leo hankkinut kotiinsa Tellun jo silloin kun se oli aivan pieni kiiltomusta pentu. Yhdessä he ovat sitten kasvaneet täällä syrjäseudun rauhassa jo pari vuotta. Tellu oli nyt saavuttamaisillaan täysi-ikäisyytensä, mutta kahdeksanvuotiaalta Leolta se oli vielä kaukana. Tästä suhteellisesta kehityserosta huolimatta sopivat he hyvin keskenään. Aamusta iltaan oli Tellu Leon ainoana leikkitoverina. Yöt nukuttiin väsyneinä Isän luvalla oli Leo hankkinut kotiinsa Tellun jo silloin kun se oli aivan pieni kiiltomusta pentu. Yhdessä he samalla vuoteella. Näytti, kuin koirakin olisi tavallista lujemmin kiintynyt tuohon umpimieliseen lapseen. Tänä talvena alkaneet metsätyöt toivat heidän ulkonaisesti yksitoikkoiseen elämäänsä paljon mieluisaa vaihtelua, mutta ne toivat myöskin suruja. Kaikkien muiden automiesten kanssa oli Tellu hyvissä väleissä, paitsi Sakun kanssa. Tämä oli pieni liukasliikkeinen mies, jonka oikeata nimeä ja kotiseutua ei kukaan tarkalleen tietänyt. Jollakin keinoin hän oli aikoinaan päässyt auton omistajaksi ja omaksunut samalla itsellensä kiitettävällä perinpohjaisuudella käsityksen automiehen korkeasta arvoasemasta yhteiskunnassa. Sakun kiroilu, potkiminen ja ilkeämielinen ärsytys sai Tellun välkyttelemään hampaitaan ja murisemaan uhkaavasti. Pyryisinä päivinä oli Sakun autoon tavallisesti kiinnitetty lumiaura. Siitä ystävykset jo kaukaa tieltä tunsivat häiritsijänsä ja alkoivat vähitellen välttää häntä.

Eräänä tuiskuisena kevättalven aamuna Leo varustautui mäenlaskuun. Tellu seurasi uskollisesti mukana. He lähestyivät juuri sitä isoa mäkeä, jonka alla on automiehille vaarallinen mutka, kun takaapäin kuului auton ääni. Sakun lumiauraa työntävä auto tuli vinhasti tasaista lakeutta myöten pyyhkäisten paksut kinokset tien syrjillä jo ennestään oleville korkeille valleille. Leo itse varustautui ajoissa pois tieltä, mutta Tellu ei tällä kertaa hätäillyt. Se juoksi vain keskellä tietä luottaen nopeuteensa. Tämän näkeminen ilmeisesti ärsytti Sakua ja ilkeä ajatus innoittikin häntä äkkiä kiihdyttämään autonsa vauhtia. Hurjasti lunta suihkuttaen läheni se Tellua. Tämä tunsu jo lumen tupruavan ympärillään. Pehmeät lumivallit molemmin puolin tietä peloittivat sitä hyppäämstä syrjään. Se katseli hätäntyneenä taaksensa eikä muistanut enää juosta kaikin voimin. Samassa hetkessä lumiauran terävä kärki tavoitti sen. Leo ehti vain kuulla tuskaisen ulvahduksen ja nähdä lumituiskun nielaisevan Tellun auton jatkaessa hurjasti matkaansa ylös mäkeä paukkuen ja rätisten ilkeästi. Leo hiihti pelosta jännittyneenä paikalle. Tellu oli laahautunut pitkän matkaa auton mukana. Sen silmät olivat oudosti pullistuneet ulos kuopistaan. Turkki oli vielä lämmin, mutta ruumis oli täysin eloton.

Pientä yhteisöä oli kohdannut raskas menetys. Sen toinen onnellinen osakas oli karkean ihmisilkeyden uhrina haudattu jäiseen maahan. Sureva lapsensielu koetti salata tuskansa äänettömäksi. Hautaustilaisuudessa auttoi isän tyyneys vielä pikku raukkaa miehuullisesti hillitsemään itkuaan, mutta illalla hänen yksin nukkumaan käydessään sai vuodetoverin poissaolon kaipaus kyynelvirrat puhkeamaan. Suuret karpalot vyöryivät tyyntä alas siihen kuoppaan, jossa Tellu ennen oli nukkunut, mutta jossa nyt oli vain muutamia kiiltomustia karvoja. Epätoivoa ei

kuitenkaan kestänyt kauan. Pieni mies näytti pääsevän tunteittensa herraksi. Vaikka itkuiset silmät vielä useita tunteja tuijottivat yöhön, eivät huulet enää vavahdelleet. Kun ne olivat kuiskanneet iltarukouksensa, vetäytyivät ne jo lohduttavan ajatuksen aiheuttamaan tyytyväiseen hymyyn.

Seuraavina päivinä näytti Leo vanhempiansa iloksi unohtaneen koko asian. Hän puuhasi innokkaana omissa askareissaan valmistellen jotain työverstaassa. Isä lainaili hänelle mielihyvin työvälineitään, sillä hän tiesi Leon askartelussa voivan parhaiten unhoittaa surunsa. Vanhempien kohdalta Tellun onnettomuus pian peittyikin suurempien tapausten varjoon. Viikon jälkeen Tellun kuoleman loukkasi Leo selkensä suksimäessä. Hän kertoi kaatuneensa kiveen kovassa vauhdissa. Itse hän kyllä jaksoi tulla kotiin, mutta hänen oli heti mentävä vuoteeseen ja turvauduttava pian lääkäriin. Isäkin oli käynyt myöhemmin onnettomuuspaikalla ja tuonut sieltä pois Leon katkenneet suksenkappaleet. Saman päivän aamuna oli Sakun auto auroineen ajanut ojaan ison mäen alla olevassa mutkassa. Auto oli vähän vioittunut, mutta miehelle ei ollut tullut vahinkoa. Tästä suuttuneena arvelivat toiset automiehet hänen muutamien päivien kuluttua ottaneen lopputilinsä ja lähteneen pois paikkakunnalta yhtä huomaamatta kuin oli tullutkin.

On kulunut kaksitoista pitkää vuotta. Kesät helteineen ovat tulleet ja menneet. Talvet pyryineen ja pakkasineen ovat saapuneet luonnonlakien mukaisesti ajallaan paetakseen taas vuorostaan kevään lämpimiä voimia. Maantieverren talo on saanut viettää rauhaisaa elämäänsä vapaana tukkilaisaikojen meluista. Raiskatut metsätkin ovat saaneet monia toivorikkaita armovuosia vaatettaakseen alastonta häpeäänsä. Nuori elämää uhkuva taimi näkee vielä noilla hitaasti elpyvillä kankailla tukkilaisajan runneltuja raajarikkoja, jotka latvattomina, oksattomina tai kirveellä kolottuina elävät vaivaista elämäänsä ollen vain esteinä ja haittoina muille. Noista tuskin voisi muuten hyötyä kuin hakkaamalla ne pois, jotta terve elämä saisi esteettä versoa. Ne ovat vain eläviä muistomerkkejä niiltä ajoilta, jolloin ahneus ja itsekkyyks villitsivät ihmismieliä loukkaamaan luonnon pyhää, hetkelliseltä hyödyltä ja ihmismielivallalta ikuisesti rauhoitettua koskemattomuutta sekä kiihoittivat kaikkialla väkevämpää käyttämään voimaansa heikompaa vastaan.

Kevät on jälleen käsillä. Auringon säteet tunkevat sisään maantieverren talon ikkunoista. Ne kuvioivat ikkunaruuudukon lattialle ja heijastavat lämmittävää kajastustaan kamarin nurkassa olevaan vuoteeseenkin. Siellä istuu tyyntyneen varassa kalpea poika, jonka ikä todellisuudessa edellyttäisi tälle paikalle nuorta voimakasta miestä, mutta missä kuitenkin nyt on vain hento lapsi. Leon loukkaantuminen kaksitoista vuotta sitten näytti aluksi olevan pieni ja vaaraton. Pian kuitenkin osoittautui, että Leo joutuisi pitkäksi aikaa vuoteeseen sidotuksi. Arka selkäydinvika vaati lääkärin selityksen mukaan rauhallista paikoillaan oloa. Vuodet kuluivat, mutta Leon terveys ei palautunut. Hänen selkensä alkoi köyristyä rumalle kyttyrälle, ruumiillinen kasvu ja älyllisen elämän kehitys pysähtyivät jääden lopullisestikin lapsenomaiselle asteelle. Toisinaan oli hän terveempi kyeten silloin liikkumaan huoneessa ja toimittamaan joitakin pieniä askareita. Alituinen sisälläolo piti häntä kuitenkin heikkona ja alttiina muille sairauksille. Vuosien varrella oli tuberkuloosi myös ottanut häneen tukevan otteen. Leon terveys oli tänä talvena ollut entistäkin heikompaa. Uskottiin, että tuberkuloosi kevään kuluessa täydentäisi kuoleman jo puolivalmiin työn. Koko sairautensa ajan oli Leo ollut hiljainen ja itseensä sulkeutunut. Ne harvat lauseet, joita hän puhuteltaessa soperteli, olivat tuskin itsenäisesti ymmärrettäviä jonkinlaisia tehtyjen

kysymyksiä epämääräisiä muunnoksia. Hän näytti elävän jossain kaukaisissa ja ihanissa lapsuusmuistoissa, joiden laatua ei muutamista innostuneista äännähdyksistä voinut lainkaan aavistaa.

Alkoi jo olla ilta, kun kamarin ovi aukeni ja isä astui sisään. Hänen istuutumisensa Leon vuoteen laidalle näytti olevan sairaalle mieleen. "Isä, minulla on sinulle jotain kerrottavaa", virkkoi hän. Sairaalle kasvoille kohosi pieni innostuksen puna. Näytti kuin hänen ymmärryksensä olisi hetkeksi poistunut niistä matalista uomistaan, joihin se tavallisesti oli sidottu. Silmistä näki, että hänelle tällä hetkellä oli annettu lahja käsittää monia ihmiselämän ongelmia tavallista syvemmin. "Isä, muistathan Tellun, joka jäi Sakun auton alle?" Isä sai ponnistella kauan palauttaakseen mieleensä nuo vuosien takaiset nimet. Kun hän oli päänyökkäyksellä tehnyt sairaalle myöntävän eleen, jatkoi tämä: "Minä halusin kostaa Sakulle Tellun kuoleman, sillä se oli hänen syynsä. Valmistin verstaassamme piikkilaudan. Siitä tuli oikein hyvä. Kaivoin sen lumeen ison mäen alla, niin ettei lumiaura sitä kaataisi. Auton kumipyörät tapasivat sen kuitenkin varmasti. Muistan, kuinka kuusen alle kuulin kaksi perättäistä paukahdusta ja näin raskaan kuorma-auton heilahtavan ensin toiselle ja sitten toiselle tien laidalle ja syöksyvän viimein rysähtäen ojaan." Sairas huohotti innostuksesta ja nojautui väsyneenä pielukseen. Levättyään hetkisen tyynyn varassa jatkoi hän taas: "Minä hyppäsin tielle, heitin piikkilaudan metsään ja sanoin Sakulle, että tämä oli Tellun kuoleman tähden. Sitten, – sitten hän löi minua suurella avaimella selkään." Tuska näytti puistattavan pientä ruumista, kun sairas kyttyräistä selkäänsä osoittaen jatkoi: "En minä suksimäessä loukannut. Sakun rauta-avaimen jälki se vain oli. Laitoin siellä suksiladulla kaikki sellaiseksi, jotta kukaan ei tietäisi. Isä olisiko minun pitänyt kertoa heti? Teinkö oikein, kun salasin tämän?"

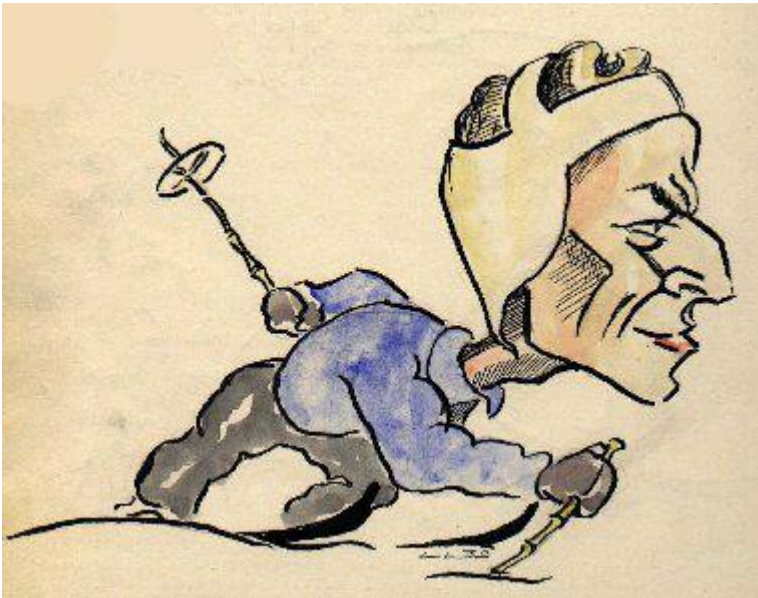
Isän pää oli painunut käsien varaan. Hän kertasi ajatuksissaan nuo etäiset unohduksen tapahtumat. Moni aikoinaan ihmetystä herättänyt seikka sai nyt luonnollisen selityksensä. Hän ymmärsi, että Sakulla oli ollut omat syynsä vaieta asiasta ja poistua seudulta kuultuaan Leon sairastuneen vakavasti. Hän näki ajatuksissaan lapsensa kärsimykset, ensin Tellun kuoleman aiheuttamat ja sitten nämä koston seuraukset pitkien kiduttavien vuosien aikana. Tuossa pienessä kipujen ruumiissa oli lapsen rikosta sovitettu hiljaisuudessa inhimillisen oikeusjärjestyksen ulkopuolella. Ilman ulkonaisen järjestysvallan mutkaista koneistoa oli rikosta seurannut rangaistus näin järkkymättömällä johdonmukaisuudella. Miten paljon lakikirjojen sanelemaa tuomiota kiduttavampaa lapsen sairas elämä on ollut, sen hän voi vain heikosti aavistaa. Rangaistuksen mitta näytti nyt olevan täyttymäisillään. Loistihan lapsen kirkastunut katse kuin olisi kärsimysten siunaus sovittanut hänelle taivaat ja maan.

Sairas vuoteessa hengitti heikosti. Hänen haurasta elämäänsä ei näyttänyt enää sitovan mikään tänne maailmaan. Tämä salaisuuden taakka, jota hän oli vuosia kantanut ja jonka kertomisen pakoittava ajatus oli häntä pitänyt hengissä, oli nyt poissa. Hän näytti ymmärtävän isänsä mietiskelevät ajatukset ja hänen katseensa pyysi anteeksi sitä surua, mikä kodille oli hänestä aiheutunut. Kun ilta-auringon viimeiset säteet vielä hyväilivät sairaan kasvoja, erosi tuo kärsimysten sovittama sielu heikosta aineellisesta asunnostaan niin hiljaisesti, että vieressä istuva isä ei sitä huomannut. Hänen molempien käsien varassa nytkähtelevä harmaantunut päänsä mietti vielä kysymystä: Tekikö hän oikein?

Topi

Millainen on suomalainen miesihanne?

Lauri Rauhalan kirjoitus "Millainen on suomalainen miesihanne" on alun perin hänen aineensa seminaarin 4. luokalla. Se on julkaistu aiemmin Kajaanin seminaariliiton vuosikirjassa "Kajaanilainen" (vuosikirja nro 1, 1937). Lauri Leskisen piirros hiihtäjistä on huhtikuun 1939 Kontti-lehdestä.

Kuva: Lauri Leskinen

Ihanteella me yleensä ymmärrämme täydellisyyttä, joka on konkretisoitu havainnolliseksi ja eläväksi esikuvaksi. Puhuessamme ihannemiehestä tarkoitamme sillä siis miehekkyyden täydellisintä ilmenemismuotoa, jossa aatteet ja käytäntö yhtyvät aktiiviseksi ritarillisuudeksi. Meidän suomalaisten miesten on hahmoiteltava itsellemme oman käsityksemme mukainen miesihanne, jota koulu- ja itsekasvatus käytännössä pyrki toteuttamaan.

Englannin käytännöllinen ja järkevä kansa on aikojen kuluessa kehittänyt nuorisolleen tunnetun gentlemanni-ihanteen. Gentlemanni on brittiläisessä maailmassa miesten valio. Se, mikä sopii englantilaiselle, ei kuitenkaan sellaisenaan sovi meille suomalaisille. Miesihanteen täytyy olla ehdottomasti kansallinen. Ihanteellamme täytyy olla juuri meidän kansallisen luonteemme perusominaisuudet, vaikkakin tietysti jalostetussa muodossa. Hänessä täytyy olla runkona esi-isien raatajahahmo, johon elämän kokemus, ympäristö ja sivistys ovat liittäneet näitä meidän ihailiamme ominaisuuksia. Vasta silloin voi suomalainen mies tuntea hänet omaksi ihanteekseen.

Miten sitten luomme oman miesihanteemme? Me nykyajan miehet katselemme neuvottomina toisiamme. Kukaan meistä ei sellaisenaan kelpaa miksiäkään esikuvaksi. Katselemme taaksepäin mennyttä aikaa. Meillä on kunnias muinaisuus. Löydämme sieltä miehiä, jotka ovat olleet tekemässä isänmaamme historiaa. Meillä on suurmiehiä, joille jälkipolvet ovat suoneet vilpittömän kunnioituksensa ja jakamattoman rakkautensa. He ovat meille esimerkin miehiä, he ovat määrättyssä mielessä ihanteita. Oman aikansa silmissä he eivät aina sitä olleet. Vasta jälkipolvet

ovat huomanneet heidän persoonallisuutensa arvon ja merkityksen. Me ihailimme heidän jaloja ominaisuuksiaan. Samoin ihailimme jokaista miestä, joka elää ja toimii heidän tavallaan.

Monien muiden suurmiestemme joukosta tahdon tässä erottaa Lönnrotin ja Snellmanin jättiläishahmot. Edellisessä yhtyvät kuin polttopisteessä kaikki Suomen kansan luonteenomaisimmat ominaisuudet. Hänessä suomalainen mies näkee itsensä lujana, harmaana kalliona, jonka suuriin ääriivoihin sisältyvät miehen parhaimmat ominaisuudet. Hän on sitkeä kuin hämäläinen, rohkea kuin pohjalainen ja herkkä kuin karjalainen. Hänessä oppinut helsinkiläinen tiedemies ja karjalainen konttiukko löivät kättä toisilleen, niinkuin Eino Leino häntä oivallisesti on kuvannut. Hän oli jalostettu tulos siitä, miksi ympäröivät olosuhteet ja menneiden aikojen vaiheet olivat Suomen kansan kasvattaneet. Hän oli suomalaisen miehen paras ja puhtain perikuva.

Snellmanissa näemme palavan isänmaanrakkauden yhtyvän horjumattomaan rohkeuteen. Häntä elähdytti elävä kansallistunto. Isänmaan onni, kansamme hyvinvointi ja äidinkielemme kiistämätön vapaus olivat hänen elämäntyönsä päämäärinä. Hän oli suora ja rehellinen suomalainen, jolle maailman mahtavien suosio ei merkinnyt mitään isänmaan edun rinnalla. Hän oli taistelun mies. Hänellä oli isänmaallisuus sydämessä eikä ainoastaan huulilla.

Suurmiehilläkin on kuitenkin omat heikkoutensa ja puutteensa, mutta ihanteen on oltava täydellinen. Siksi pä suomalaista miesihannetta hahmoitellessani otankin perusrungoksi näiden kahden suurmiehemme oleelliset piirteet ja yhdistän siihen muita täydellisen miehen tunnusmerkkejä. Lönnrotin ominaisuuksista valitsen vaatimattomuuden ja ahkeruuden sekä Snellmanin ominaisuuksista rohkeuden ja isänmaanrakkauden. Tietysti suurmiehillämme olisi paljon muitakin esikuvallisia ominaisuuksia. Otan aikamme miesihanteelle heidän hyveistänsä kuitenkin vain nämä harvat, jotta ihanteelle niiden avulla luotaisiin kansallinen tausta ja samalla tuotaisiin se myöskin lähemmäksi elävää elämää. Muiksi miehekyyden perushyveiksi asetan ihanteellemme itsehillinnän, urhoollisuuden ja kohtuullisuuden kaikissa elämän vaiheissa. Hänen täytyy myös olla epäitsekäs ja uhrautuvainen. Hänen rakkautensa lähimmäiseen on niin suuri, että omat pienet asiat unohdetaan toisen suurien asioiden tähden. Hän on rauhallinen ja harkitseva kaikissa toimissaan. Hän ei haasta riitaa, vaan rakentaa rauhaa. Hänellä on myös itsenäisyyttä, tervettä omaperäistä ajattelutapaa, joka ei arvostelematta hyväksy kaikkea vierasta. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että hän aina kaikkeen nähden asettuisi kielteiselle kannalle vastustamisen itsensä tähden. Hän osaa olla myös positiivinen. Hänen elämäntapansa ovat raittiit ja puhtaat. Käytöksessään hän on kohtelias ja huomaavainen varsinkin vanhuksia, naisia ja lapsia kohtaan. Mikään koreileva keikari hän ei kuitenkaan ole. Hänen puvussaan on pääasiana siisteys. Hänen ulkoasuun kaunistaa sisäisen olemuksen puhtaus ja nöyryys. Ennen kaikkea muuta hän on kuitenkin mies sanan täydessä merkityksessä vastakohtana naiselliselle hentomielisyydelle.

Suomalainen miesihanne on myös urheilija. Hänen ruumiinsa ja sielunsa välillä vallitsee terve, tasapainoinen suhde. Ruumis on hänelle miehisen tahdon uskollinen palvelija. Aktiivisena urheilijana on hänen tunnussananaan "fair play" s.o. puhdas peli. Hänelle on pääasia urheilu eikä palkinnot.

Miesihanteellemme kuuluu myöskin kristillinen maailmankatsomus. Hän kuvastaa siinä suhteessa meidän kansamme sielua, joka aina on pyrkinyt yhteyteen Jumalansa kanssa. Suomalainen

miesihanne on kristillinen persoonallisuus. Kun hän on aktiivinen kristitty, niin silloin hänen olemukseensa sisältyy kaikki muukin hyvä. Yhteiskunnan jäsenenä hän on velvollisuuksiensa tinkimätön täyttävä ja jokapäiväisessä elämässään karaisevan itsekurin noudattaja.

Tällaiseksi kuvittelisin suomalaisen miesihanteen. Hän olisi silloin elävä yhdistelmä parhaimpien suurmiestemme jaloimmista ominaisuuksista ja inhimillisyyden korkeimmista vaatimuksista. Hän olisi hyveillä aateloitu suomalainen ritari, jolla on kilpenä usko Jumalaan, taisteluaseena rakkauden voima, haarniskana lahjomaton rehellisyys ja kypäränä iäti tahraamaton puhtaus.

Lauri Rauhala

Lauri Leskinen

Lauri Leskinen (1918–1979) valmistui seminaarista vuonna 1943. Muutamia vuosia myöhemmin hän alkoi niittää mainetta aluksi proosakirjailijana ja myöhemmin erityisesti näytelmäkirjailijana (mm. Ehtoonä sitten raukee turhaan..., 1948; Kirkkaus liki varjoa, 1951; Avartuu maa ja taivas, 1953; Kilvoitus, 1956; Läpikäytävä, 1965; Kunniakuja, 1966; Muistoparaati, 1969; Oskar, kutsumusopettaja, 1980). Hän oli jo seminaariaikanaan myös taitava piirtäjä ja maalaaja. Lauri Leskisen kirjailijanuraa on arvioinut Matti Summanen toimittamassaan teoksessa Lauri ja Minna: kirjailijakuva Lauri Leskisestä ja näytelmä Minna (1984). Lauri Leskisestä kertova elokuva "Elämän totuutta etsi" esitettiin TV2:ssa syksyllä 1993. Oheinen Lauri Leskisen omakuva julkaistiin Kontti-lehdessä marraskuussa 1943.

Paluu viimeisestä savotasta

Lauri Leskisen kertomus "Paluu viimeisestä savotasta" arvioitiin lukuvuonna 1940–1941 pidetyssä seminaarin kertomuskilpailussa parhaaksi kirjoitukseksi. Leskinen kirjoitti sen nimimerkillä "L. Rytikorpi". Kertomus ilmestyi Kontin maaliskuun numerossa 1941, ja siihen liittyi Lauri Leskisen itsensä maalaama kuva.

Kevät. Kirkas ja haalea toukokuu. Koivut työntävät hiirenkorvaa. Linnut laulavat ja aurinko paistaa.

Ransu Pellikka, sodan invaliidi, entinen savottajätkä laskeutuu vaivalloisesti Harjulan isännän rattailta maantielle. Hän poikkeaa oikopolulle, joka johtaa hänen mökilleen. Ransu Pellikka on Harjulan mökkiläinen. Vaimo ja viisi lasta odottavat häntä.

Kuva: Lauri Leskinen

Kuinka pitkän aikaa siitä olikaan, kun hän viimeksi oli astellut kotimökkiään kohti! Silloin oli kulku ollut reipasta. Nyt siirtyilevät kainalosauvat horjhdellen eteen ja ruumis tuntuu tavattoman raskaalta... Polku on lisäksi hyvin rapakkoinen... Ransu Pellikalla ei ole vasenta jalkaa. Se leikattiin sotilassairaalassa, sillä murskaantunut polvi ei ottanut parantuakseen, vaan alkoi märkiä. Tyhjänä riippuva lahe on nostettu ylös ja kiinnitetty hakaneulalla. Nyt Ransu palaa kainalosauvojen varassa. Entinen pikiintynyt jätkä, jolla ei vertaista löytynyt kylässä kyseen ollessa pöllinsahuusta tai tukinuitosta, kulkee nyt keppien varassa kalpeana ja horjhdellen kylmän hien kihoillessa otsalle. Matkaa on vajaa kilometri enää. Vähän väliä täytyy Ransun seisahtua huokaisemaan.

Seisoessaan ja huohottaessaan mökilleen vievällä polulla Ransu muistelee menneitä aikoja. Tässä ne palautuvat kovin elävästi mieleen. Johtuneeko se Ransussa tapahtuneesta mielenmuutoksesta vai lämpimän lienteisiin vaipuvasta toukokuun illasta. Joka tapauksessa mennyt tuntuu hänestä todellisemmalta kuin nykyisyys.

Entisinä keväinä hän oli palannut uittoretkiltään aina pyhänseuduksi kotiinsa. Hyvinä aikoina oli repussa kahvikiloinen, joskus vehnäjuhojakin ja muuta pientä tuliaisiksi eukolle ja penskoille. Mutta oli toisenlaisiakin keväitä, jolloin tulijaisina oli katkera mieli. Silloin hän saattoi mökille saavuttuaan istua synkeänä penkillä ja kirotta porvareita, jotka kiduttivat köyhää kansaa milloin minkinlaisin pihdein. Tavallisesti hän ei reuhannut mökillään. Vanhemmilta oli jäänyt perinnöksi, ettei pitänyt purkaa sisuaan lasten kuullen. Jätkäsakissa ei tarvinnut valikoida sanojaan. Siellä noiduttiin huonoja palkkoja ja pippuroitiin puheet korpihuumorilla. Pula-ajan keväinä oli sappi liian täysi. Ei jaksanut kotonakaan olla ihmisiksi. Lasten avuttomuus, englannintaudin kieroksi painamat jalat ja poskien kalpeus kiihdytti joskus raivoon, vaikka ne raukat olisivat tarvinneet hyvyyttä.

Eräänä pula-ajan keväänä oli Ransu palannut uitosta kuten niin monina keväinä... Tilipäivä, mutta palkka meni miltei kokonaan omiin syönnöksiin. Oli puristeltu katkerina nyrkkejä... Ransu muisti,

miltä tuntui taivaltaa mökilleen rahattomana. Teki mieli lähteä kilometritehtaalle. Mutta ei sentään kehdannut jättää perhettään kokonaan yhteiskunnan niskoille. Hän oli aina ollut arka kunniastaan. Tällaisia asioita hautoen oli Ransu palailut Harjulan pihan läpi mökilleen. Isäntä seiso pihalla ja kehoitti sisälle sanoen olevan asiaa. Hän muljautti pahaenteisesti isäntään, mutta seurasi kuitenkin perässä. He olivat ikäkavereita, Harjulainen ja hän, yhdessä rippikoulut ja ruotuväet käyneitä. Aikamiehinä heillä ei ollut enää mitään yhteistä. Harjulainen oli äveriäs isäntä ja kunnan luottamusmies, hän, Ransu, pelkkä savottajätkä ja mökkiläinen, Harjulan mökkiläinen... Harjulainen oli vienyt hänet kamariinsa. Kehoitti istumaan. Hän, Ransu, murahti jotain ja jäi seisomaan oven suuhun. Isäntä käveli edestakaisin kuin jotakin tärkeää aprikoiden. Sitten hän ilmoitti aikovansa perustaa suojeluskunnan kyläosaston ja pyysi Ransuakin liittymään siihen, koska työmiehiäkin tarvittiin. Oli jo aika unohtaa kahdeksantoista kevään luokkaviha. Isänmaa tarvitsi koko kansan... Siihen tapaan Harjulainen puheli. Hänen, Ransun, päässä välähti kuvia synkistä jätkistä, kivulloisista penskoista ja laihasta eukosta. Hän ei voinut ajatella eikä punnita isännän sanoja. Hän näki vain siistin ja rikkaan kamarin ja nopeasti lihonneen Harjulaisen, joka taputteli seinällä olevan kiväärin perää. "Mene helvettiin pyssyinesi! Leipää tarvitaan eikä kiväärejä." Harjulainen oli tullut tummanpunaiseksi kasvoiltaan. Asteli hänen eteensä kuin aikoi tarttua rinnuksiin. Hetki tuijotettiin toisiaan. "Vai sillä lailla! Alahan sitten painua, kommunisti!" oli Harjulainen sanonut vihasta kipenöiden... Sen jälkeen ei Ransu ollut avannut Harjulan talon ovea.

Sitten tuli sota. Rintamalla isäntä ja mökkiläinen jälleen kohtasivat toisensa. Rintamalle lähdettiin mukisematta heti käskyn tullessa. Jätkät puhuivat uudesta savotasta, jossa haluttiin olla oikein miehissä. Pula-ajan jälkeen oli elämä ollut runsaampaa. Ei oltu enää niin piruttuneita kuin ennen. Hän, Ransu, oli joutunut konepistoolimieheksi. Toiset sanoivat, ettei hän pelännyt mitään. Ja vain kerran hän suuttui joutuessaan juoksemaan. He olivat viemässä muutamia vankeja talteen, kun vihollispartio yllätti. Aivan törmäsi heihin. Vangit ja kaverit löivät maahan. Hän oli antanut aseensa laulaa puolikymmentä kertaa seisaaltaan. Katsoessaan ympärilleen hän näki vankien vilistävän kaukana itää kohti ja kaverit olivat hekin kaukana menossa päinvastaiseen suuntaan. Ja silloin piti juosta... Saavuttaessaan kaverit hän oli pahalla päällä.

Sitten sattui tapaus, jolloin hän ei voinut kiertää Harjulaista.

Oltiin tiedustelemassa vihollisen uutta sijoituspaikkaa. Harjulainen, alikersantti, joutui johtamaan ryhmää, johon Ransukin kuului. Kaikki näytti sujuvan hyvin. Mutta paluumatkalla he ajoivat taas yhteen vihollispartion kanssa. Syntyi lyhyt, ankara kahakka. Vihollispartio tuhottiin viimeiseen mieheen. Omista ei kaatunut yhtään. Yksi haavoittui – juuri hän, Ransu. Hän oli joutunut vihollisen pikakiväärin eteen niin lähelle, että sen suuliekki miltei otti kasvoihin. Sarja lävisti jalan. Hän tuupertui lumeen. Harjulainen yritti heti tulla avuksi. Mutta Ransussa oli kuohahtanut yht'äkkiä hurja, silmitön viha. "Älä koske minuun!" oli hän käheästi sanonut. "Pääsen tästä..." Hän oli yrittänyt nousta, mutta retkahti lumeen. Helvetillinen kipu tuntui ruhjoutuneessa jalassa. Harjulainen oli yrittänyt uudelleen. "Eikö tässä köyhä saa rauhassa kuollakaan", muisti Ransu sanoneensa. Kaverit olivat olleet ihmeissään. Mutta sitten he tarttuivat päättäväisesti mieheen ja matka alkoi. Sidontapaikalla oli selitetty, ettei jalasta taida tulla kalua. Ennen sairaalamatkaa teki Ransu Harjulaisen kanssa täydellisen sovinnon. Se oli miesten nopea, melkein hätäinen sovinto. Mutta Ransu tiesi kaiken vihan poistuneen.

Sairaalassa maatessaan hän alkoi tajuta, että isänmaa oli olemassa. Kun hän ei enää vihannut Harjulaista, tunsu hän kuin salaman leimahtaessa, ettei leipä sittenkään merkitse kaikkea. Jopa hän saattoi ajatella niinkin, ettei köyhällä oikeastaan muuta ollutkaan kuin kaikkien yhteinen isänmaa. Ensi kerran hän tunsu olevansa jalo... Ajatellessaan menetettyä jalkaansa hän ei tullut enää synkäksi. Hän oli kokenut liian paljon, nähnyt liian kauheita asioita... Mutta kun hänen mieleensä palautuivat kotimökin seinällä olevat saha ja kirves, tunsu hän omituista haikeutta. Saha ja kirves joutuivat nyt ruostua. Hän ei ikinä pystyisi niitä käyttämään.

Ja sitten keväällä, kun hän hoitajattarien avulla pääsi ikkunan ääreen ja tuijotteli ruudun lävitse kaupungin kattojen ylitse keväänsiniseen metsään, heräsi hänessä koti-ikävä. Se oli voimakas, yksinkertainen kaipuu. Hän halusi nähdä vaimonsa ja lapsensa. Hän halusi tuntea pirtin hämärän ympäröivän itseään.

Nyt on Ransu lähellä kotiaan. Hän kuvittelee nytkin palaavansa savotasta. Hän koettaa unohtaa kainalosauvat. Helposti hän voi kuvitella olalleen sahan ja kirveen. – Äsken hän oli Harjulaisen rattailta laskeuduttuaan ojentanut kätensä ja sanonut: "Kiitos, savottakaveri." Ja Harjulainen oli hymyillyt hyväntahtoisesti ja omituisen kunnioittavasti.

Kotimökin pääty vilahtaa koivujen lomitse. Veräjän pielessä oleva sauna lämpiää. Ransu horjuu sitä kohti tuntien suloisesti kirvelevän savun sieraimissaan... Hän palaa savotasta. Sauna lämpiää niinkuin aina ennenkin. Liekö eukko tehnyt jo uudet vastatkin? Onkohan kahvi kuumana?

Ransu ohittaa saunan ja hoippuu piennarta pihaan. Hän ei näe, miten ikkunasta katsoo hänen tuloaan kalvennut nainen, jonka silmät ovat laajenneet kauhistuksesta. Ransu ei näe myöskään niitä viisiä pieniä kasvoja, jotka kummastuneina tarkkailevat kainalosauvoilla liikkuvan oudon miehen tuloa.

Porstuassa Ransu pysähtyy. Ovat nostaneet hänen kirveensä ja sahasa porstuan seinälle, etteivät penskat särje niillä itseään. Saha on jo hieman ruosteessa, mutta lati helähtää kirkkaasti Ransun sitä koetellessa.

Ransu Pellikka hymyilee. Kaikki tuntuu niin somalta, sahan ruostunut latikin. Koko elämä tuntuu päättyvän tähän ja kuitenkin alkavan uudestaan. Sen takia Ransua hymyilyttää.

Sitten hän aukaisee pirtin oven ja seisoo vastapäätä vaimoan, joka on vetäytynyt Ransun tullessa pois ikkunan äärestä ja keittää kahvia liedellä. He seisovat hetken vaiti. Vaimo on kalpea ja katsoo kuin salavihkaa tyhjää jalan paikkaa. Ransu sen sijaan hymyilee hikisellä naamallaan. Ja vielä kuvitelmiensa lumoissa ollen hän tervehtii kuten niin monesti ennenkin, milloin on palannut hyvällä tuulella mökille:

"Terveisiä savotasta!"

L. Rytikorpi

Koeoppilaan jouluku

Lauri Leskisen "Koeoppilaan jouluku" ilmestyi Kontin joulunumerossa 1949. Tuohon aikaan seminaarin pääsykokeissa hyväksytyt opiskelijat olivat ensimmäisen syksyn ajan koeoppilaita. Sen jälkeen heidät hyväksyttiin varsinaisiksi opiskelijoiksi, jos he olivat osoittaneet sopivuutensa opettajiksi. Leskisen piirtämä kuva on hänen ensimmäiseltä opiskeluvuodeltaan (helmikuun 1937 Kontti).

Jouluku oli lähestymässä meille koeoppilaillekin, vaikkamme jaksaneet siihen millään uskoa.

Sillä tuskin lienee maailmassa mitään jännittävää, kuin olla koeoppilaina jossain miesseminaarissa – lähinnä tietystikin Kajaanissa, jossa ainakin ennen suurta sotaa ymmärrettiin antaa koeoppilaisuudelle sille kuuluva arvonsa. Tämä tietysti siinä tapauksessa, jos seminaarialokas itse käsitti jännitystyteisen asemansa, kuten minä esimerkiksi erittäin hyvin käsitin.

Lauri Leskinen: Kiire

Koeoppilaina olo on niin takertunut veriini, että vielä nytkin atomiaseen aikakaudella tunnen joulun lähestyessä lievän jännityksen kutittavan selkäruotoani, enkä suuresti hämmästyisi, vaikka johtokunnan puheenjohtaja saapuisi huolestuneena kuusijuhlan jälkeen asuntooni ja sanoisi:

– Keskiarvonne on valitettavasti niin alhainen, että teidän olisi viisainta jäädä joululta pois ja hakeutua sopivampaan tehtävään.

Silloin kerran odotin johtaja Helan suusta näitä sanoja. Ja vaikka niitä ei suureksi hämmästykseni sanottukaan – tunsin selvästi armon käyneen oikeuden edestä – olin kuitenkin nähnyt siksi paljon painajaisunia, että olin vailla täyttä tolkkua, kuten tuonnempana tulen esiintuomaan. Aamuisin olin herännyt lakana vuoteen vieressä ja kämppekaverini, joka oli varustettu minua suuremmalla savolaisuudella, pääsi päivän viisastelujen alkuun siitä lakanasta.

Hän, kämppäkaveri, oli harvinaisen levollinen persoonallisuus. Kun saimme ensimmäisestä äidinkielenkokeesta neloset, hän saattoi sanoa:

– Osaavatko ne tuommoisiakin numeroita kirjoittaa, maisterisihmiset?

(Ohimennen sanottuna: tuskin tätäkään kirjoittaisin ilman tuota siunattua nelosta.)

Mutta tähtiin oli kirjoitettu, että kämppäkaverinkin oli aika kalveta. Se tapahtui sinä harmaana joulunaluspäivänä, jolloin johtaja saapui luokkaamme ilmoittamaan lopullista tuomiotaan, kenet meistä katsottaisiin soveliaaksi valmistumaan opettajien kalliiseen tehtävään.

Menkäämme nyt ajatuksissamme luokkahuoneeseemme tuona hirvittävänä päivänä.

Johtaja harppoi jo opettajanpöytää kohti. Minun silmissäni hän kasvoi hetki hetkeltä. Hänen päänsä ja hieman kumarat hartiansa hipoivat jo kattoa. Jättiläiseltä hän näytti silmissäni, jättiläiseltä, joka oli tullut nitistämään koeoppilaat, muurahaiset, kauhistuttavan suuren anturansa alle.

Muistan tuijottaneeni lasittunein silmin johtajan rintataskunästyykkiin, joka sekin suureni silmissäni ja näytti viimein lakanan suuruiselta. Kuitenkin, niin sekaisin kuin jo olinkin, vaistosin, että vieressäni istuva kämppäkaverinkin kalpeni. Kuten sanottu, vaistosin tämän, sillä katsettani en olisi hirvinnyt kääntää johtajan nenäliinasta, vaikka olisi pommi räjähtänyt luokan perällä.

Jos olisi joskus etsittävä täydellisen hiljaisuuden vertausta, niin siinä se oli, luokassamme. Kuolemanhiljaisuus on tehoton ja kulunut sana kuvaamaan sitä. Jonkinlaisen käsityksen sen syvyydestä saamme kuin mainitsen, ettei edes johtajan sanat kyenneet hiljaisuutta rikkomaan, vaikka hänellä on tavallista kuuluvampi ja korkeampi ääni. Minun on nimittäin tunnustettava, etten kuullut hänen suustaan sanaakaan, ainakaan en jälkeinpäin muistanut hänen virkkaneen mitään, vaikka selvisi, että hän oli meille pitänyt harvinaisen isällisen puheen.

Minä yritin kaiken aikaa hädissäni miettiä, mitä sanoisin kotona: "Se tulee niin kalliiksi, ettei siellä kannata olla – ja eihän tuolla mitään opikkaan..."

Siihen isä tietysti sanoisi: "Vaan kun kylälle on jo keritty levittää sanaa, että sinusta tulee herra ja opettaja." Ja äiti: "Ja kun sinä olet niin lahjakaskin..."

En tietystikään hennoisi siihen mitään puhua, koska on aivan toivotonta yrittää muuttaa äitien käsityksiä omista perillisistään.

Mutta isä jatkaisi omalla tavallaan: "Etkähän sinä enää työtä osaisi tehdä, kun puoli vuotta olet saanut herrana olla."

Ei sillä keinolla pitkälle pääsisi. Olisi keksittävä parempi. Vaikkapa esimerkiksi tällainen: "Lääkäri sanoi, että minulla on paha vika keuhkoissa." Siihen varmasti kotona uskottaisiin. Saisin puolukkahilloa ja minut säästettäisiin raskaammilta ulkotöiltä, kuten hankinta-ajosta ja halonhakkuusta taikka sonnanvedosta.

"Voi, voi sentään, kun minä jo olen monasti kuvitellut tulevani koulullesi kyläilemään!" valittaisi äiti, mutta rauhoittuisi toki pian ja sanoisi naapurissa kylää kiertämään lähtevän asian aluksi:

"Meidän poika se on niin lahjakas, että siihen tuli keuhkotautikin heti paikalla..."

Havahduin ajatuksistani, kun kaikki oli jo ohi. Näin jonkun ison olennon harppovan ovea kohti, pojat nousivat ryminällä, ja samassa kävi huoneessa kova rähinä, jollaisen voi tavata ainoastaan miesseminaarien luokkahuoneissa. Minäkin huomasin puhuvani ja karjuvani, koska sellainen kuului sivistyneen seminaarilaisen tapoihin, vaikken ollut lainkaan selvillä, mitä puhuin taikka mistä minun olisi pitänyt puhua. Mutta sehän osoittaa vain, että olin normaali-ihminen, sillä aniharvat ovat tässä maailmassa selvillä, mistä kulloinkin puhuvat.

Mutta iltasella, kun olimme jo vuoteessa ja mieleni alkoi olla tasapainossa ja ajatukseni seljetä, kohotin varovaisesti peitetäkin reunaa, rykäisin ja osoitin aran kysymyksen kämppekaverilleni:

– Joko sinä nukut?

– Mmm...

– Kuule... hyväksyttiinkö meidät kaikki?

– Niinhän tuo kuului johtaja sanoneen, että hyväksytään...

– Etkö sinäkään kuullut?

– En minä oikein... korvat pilliä soivat...

Minä huokasin pitkään ja tunsin rakastavani kämppekaveria, kuten kohtalotoveria taikka parhainta rintamakaveria, joka on pelastanut meidät varmasta kuolemasta, rakastetaan. Kyneleet tulivat silmiini pelkästä hyvästä olost. Ja minä huokasin uudelleen, äskeistä pitempään.

Valvoin kauan sinä iltana ja tuijottelin kamarimme akkunasta tuikuttavaan tähteen.

Se oli joulun näköinen se tähti ja se iski minulle silmää. Kyllä sen kannatti iskeäkin, sillä maapallolla jossain Kajaanin Purolassa Kopsankadun varrella makasi yksi hyvin onnellinen nuori mies. Ja se onnellinen nuori mies muovaili jo ajatuksissaan lausetta, jonka sanoisi kotona joululomalle mentyään: "Ei minulla hätää ollut, kun suurin osa luokasta on minua huonompia..."

Sillä ajatuksellaan onnellinen nuori mies osoitti olevansa ihminen. Siksi kai tähti – huumorintajuinen kun oli – vilkutti hänelle silmänsä.

Lauri Leskinen

Kokelastyö

Lauri Leskisen kirjoitus "Kokelastyö" ilmestyi Kontin joulunumerossa 1952. Hänen piirroksensa seminaarin ruokalasta on julkaistu marraskuun 1943 Kontissa.

Oli kevät...

Aivan oikein – nyt on joul. Mutta ei aina jaksu siitä tehdä kertomusta. Ei aina sada pumpulinpehmeitä lumihahtuvia. Ei aina humaja ulkona lauha talvihämärä. Ei läheskään aina. Siksi

sallinette minun puhua keväästä? Ja lauletaanhan: No onkos tullut kesä nyt talven keskellen? Miks' ei siis kevätkin?

Oli siis kevät. Ja kun on kevät, on linnunlaulua, etelätuulta, sipinää ja poreilua sydänalla. Mutta voi olla muutakin. Ja tässä kertomuksessa on nimenomaan sitä muuta. Oli kevät Kajaanissa, jyskyjen kaupungissa. Kajaanin tyttäret olivat juuri vaihtaneet ne uusimmat kevätkapat ylleen – kyllähän te tiedätte. ("Asusteet Arolasta!") Oli myös se kevät sotien välillä, jolloin tunsimme olevamme miehiä, kaiken kokeneita miehiä – uusi sota sitten karsi turhat luulot ja tunteetkin, mutta se ei ollut vielä tullut. (On siis tarkoitus puhua vakavista asioista, hyvinkin vakavista.)

Lauri Leskinen: Ruokala

Me istuimme – Kämppekaverini ja minä – Koivukosken- ja Sammonkadun kulmauksessa kokelastoitimme kansilla. Kapiokirstujen kansilla, minä omani, hän omansa. Minun kirstuni oli se, jossa olivat rautaosat jo paikoillaan nurkissa. Niistä (nimenomaan niistä rautaosista) oli puupuolen mestari sanonut: Mhy – pahimmat sinkkauksethan niillä peittää... Kämppekaverin arkku oli sitten se toinen, rautaosat siellä sisällä... Näistä rautaosistakin jo saattaa arvata, että olimme alakuloisia poikia. Tiesimme siinä istuessamme ihmeellisen kirikkaasti, ettei meistä koskaan tulisi eteviä opettajia. Johtokunnat eivät koskaan meistä tappelisi eikä meitä pyydetäisi hakemaan kirkonkyliin eikä kaupunkiin. Ei, me tulisimme happenamaan eläkeikään asti jossain Juurikkaperällä, tulisimme viettämään 60-vuotispäiväämme – nielaisu – pienviljelijäyhdistyksen sekakuoron – nielaisu ja niiskautus – säästyksellä. Luokkakouksissa istuisimme alemmuuskompleksi vieressämme pöydän alapäässä emmekä puhuisi mitään, sillä luokkakaverit kertoisivat koulunsa voimistelu- ja juhlasaleista, kokoelmista, opettajainhuoneista, osakehuoneistoista...

– Minä olen kyllä entinen nuorisoseuralainen, virkkoi Kämppekaveri, ja katseli mykkä murhe silmissään ohi keikuttelevan neitosen perään, – kyllä minun pitäisi maaseudulla pärjätä...

– Siellähän ne valistusta tarvitsevatkin, yritin minä lohdutella, mutta ääneni sorahti kummasti, innostusta siinä ei ainakaan ollut.

Kämppekaveri huokasi ja kuvitteli:

– Kesälomillahan voi matkustella. Kun helsinkiläiset matkustavat kesäksi maalle, painutaan me Helsinkiin!

– Ruvetaan lukemaan kieliä ja tullaan semmoisiksi maistereiksi, ehdotin minä.

– Minä tiedän yhden tarkastajan, joka on entinen opettaja. Ei kuulunut sekään mikään erikoinen olleen käsitöissä, puheli Kämpäkaveri toivorikkaasti.

Mutta sitten me huokasimme taas, ja meistä tuntui – kuviteluille ei mahda mitään – että ne kapiokirstut allamme hymyilivät hyvin salamielisesti...

Mutta oli kevät, etelätuulet ja lintujenlaulut. Kaikesta huolimatta sipisi ja poreili syvällä sisällämme. Me nousimme reippaiksi tekeytyen, nostimme kokelastyöt harteillemme ja aloimme kulkea – suokaa nyt anteeksi vertaus – kuin ristiä kantaen Yläkaupungille päin välittämättä vastaantulevien ilmeistä...

Sitten tuli jälleen sota. Kokelastyö unohtui. Paljon muutakin unohtui. Käsityönumeron merkitys jostain syystä äkkiä kutistui. Oliko siis jotain isompaakin olemassa? Siellä kadunkulmassa emme olisi uskoneet sellaista mahdolliseksi.

Sodat ovat kuitenkin siitä kummallisia, että ne loppuvat. Aivan kuin jonkin voimakkaan pyörteen viskaamina äkkiä havaitsimme seisovamme omalla koulullamme. Hajoamista tekevä talousrakennus, nurkkarännit runnuilla, seinissä muutama läiskä sentään maaliakin. Kämpäkaveri jossain itärajalla, minä lännessä sen verran kuin mereltä pääsi. Niin, maaseudulla, voisi sanoa, että erittäin maaseudulla... Olimme kaukana toisistamme, mutta huokasimme kuitenkin yht'aikaa, siltä minusta ainakin tuntui. Mutta ihme: Se huokaus ei ollutkaan niin raskas kuin olimme kuvitelleet! Ja muutamien viikkojen kuluttua koimme uusia ihmeitä: Osasimme neuvoa suorasahausta hämmästyttävän pätevästi, panna alulle opettajantuolin kopion ja lääkekaapin kaksoiskappaleen. Meidän edessämme hermostuttiin ja meiltä tultiin kysymään – ajatelkaa nyt hyvät ihmiset – tultiin kysymään neuvoa kauppakirjojen ja elintarvikekorttien täyttämässä, meitä kehoitettiin – ennen kaikkea – ottamaan kahvia ensimmäisenä!

Sanalla sanoen olimme päteviä opettajia. Olimme niin päteviä, että sitä pätevyyttä aivankuin saattoi pitää käsissä ja tarkastella sitä. Se oli siis kuin esine, jota me pidimme työpöydällämme. Haimme paikkoja ja tulimme valituiksi parhaana viidestä hakijasta. Siristimme silmiämme ja katselimme – kevät oli jälleen – seminaarin päästötodistusta: Se ei ollutkaan huono – kevät se siis oli – ei ainakaan niin huono kuin kerran, vuosia sitten...

Ja oikein erikoisen vakavasti puhuen: Olemme tulleet hyvin aikaan maaseudulla. Olemme korviamme myöten vajonneet kerhoihimme, yhdistyksiimme, erilaisten rahastojen hoitoon ja tilien tarkastuksiin. Syysiltoina, kun ulkona on pikipimeää ja räntä läiskää ruutuun, valaisee lamppu huonettamme. Meillä on lämmin ja hyvä olo. On lämmin ja hyvä olla emmekä kaipaa kesällä Helsinkiin...

Eräänä päivänä sitten me ostimme purkkimaalia – Kämpäkaveri sattui kuin kohtalon johdatuksesta juuri olemaan luonani vierailulla – ja sivelimme kokelasarkkuni sillä maalilla.

Teimme sen omituista hellyyttä tuntien, ja Kämpäkaverin silmälasien takana kiilteli valehtelematta kyyneleitä.

Nyttemmin olen jo useammin kuin kerran saanut kuulla vieraiden sitä arkkua ihastelevan, ja minä olen sanonut rinta ylpeydestä paisuen:

– Tein sen kokelastyönäni seminaarissa...

Lauri Leskinen

Vanhan opettajan joulu

Lauri Leskisen kertomus "Vanhan opettajan joulu" ilmestyi Kontin joulunumerossa 1955. Hänen piirtämänsä kuva pöytään nojailevasta opettajasta on peräisin maaliskuussa 1941 ilmestyneestä Kontti-lehdestä.

Tämä on nyt sitten vanhan opettajan viimeinen joulunseutu, sillä mitä tulevista eläkejouluista. Ei niitä mielellään ajatellut, päin vastoin: Vanha opettaja varoi oikein katsomasta eteenpäin. Hän vain oli ja käppäili koulunsa pihalla, kylätiellä, kauppapuodissa ja sanoi "jahas-jahas" vastaantulijoille.

Jahas – se on joulukin taas tulossa. Lunta jo satelee...

Ikkunan ääressä vanha opettaja myös ahkerasti viipyy, nenällä ne kauasnäyttävät lasit. Vaimo kutoo selän takana sitä ikuista villasukkaansa, ainaista kavennustaan ja teritystään, huulet liikkuen silmien laskennassa.

– Jahas – huomenna kai minä sitten aloitan niiden joululaulujen harjoituksen.

– Ottaisit nyt pitkästä aikaa, että "oi terve joulukuusi", virkahtaa vaimo.

– Jahas, se. Niin olen ajatellutkin.

Silloin ensimmäisenä jouluna hän oli sen opettanut ensi kerran, ensimmäisen maailmansodan vuosina. Jossain länsirintamalla olivat sotilaat molemmin puolin jättäneet asemansa jouluyönä, kulkeneet linjojen välimaastoon toivottamaan hyvää joulua viholliselle. "Maailman keskiyöhön näin syttyi aurinko"...

Vaimo oli hiipinyt luokan puolelle, kun hän soitteli iltaisin yksin ja kun oli vain yksi kunnollisempi lamppukin vain. Niin hän, silloinen nuori ja nykyinen vanha opettaja, soitteli tyhjässä luokassa, ja vaimo kyhertyi siihen viereen kuuntelemaan ja sanomaan: "Soita sinä, Oskar, vain. On niin jouluntuntuista kun soitat..."

On melkein ihme sekin, että oppilaat ovat nyt niin kaikessa mukana tänä viimeisenä joulunseutuna. Jokin erikoisempi helähdys on laulussakin, niin että Oskarin, tämän vanhan opettajan, on riisuttava silmälasit ja pyyhittävä niitä selin oppilaisiin. Sitten hän panee ne taas nenälle, kääntyy ja sanoo:

– Jahas – otetaanpas vielä kerran.

Joskus oli joulujen edellä ollut niin perin arkista. Ei tullut muutamakseen luntakaan, ja jos tuli, se sulii pois. Laulatapa siinä sitten "on hanget korkeat nietokset". Oppilaat yltyivät lisäksi hälisemään ja muutenkin kujeilemaan. Joku matki opettajan tahdinviihtäystä ja sanoi "jahas-jahas". Oskari tietysti hirmustui, tarrasi ilvehtijää kauluksestaan ja talutti tämän nurkkaan. Mutta entistä harmaampana ja mustempaan sattui sitä tehdessä akkun takainen maisema silmään. Koko joulu aivan käsistä karkasi lopullisesti. Hermot, hän mietti, ne hermot...

Mutta sellaisenkin päivän iltana piti suitsuttavan lampun valossa tarttua kynään ja yrittää kirjoittaa puhetta: Aatteen merkitys, sen tajuaminen... Käsi vavahteli ja kynä pysähtyi. Mutta hän puristi lujasti kynänvarresta, puri huulipartaansa ja jatkoi: ...on välistä vaikeata. Aate saattaa kuin piiloutua hetkeksi, mutta on etsittävä, etsittävä lakkaamatta... Ja sekin puhe syntyi. Oskar seisoi taas yleisönsä edessä ja korotti äänensä, vaikka monet hiersivät itseään penkeissä odottaen ohjelman loppumista ja tanssin alkamista.

Mutta sellaisinkin vastoinkäymisten päivinä oli tämä sauna, tavallinen sauna ja joulusauna, jota lämmittämään Oskar oli aina mennyt kuin hartaushetkeä pitämään. Hän viipyi kauan tulen syttymistä tarkastellen, vielä sen jälkeenkin, kun jo hyvää tekevä lämpö alkoi levitä huoneeseen.

– Jahas – ensi jouluna...

Kuva: Lauri Leskinen

Mutta sehän olisi tosiaan vasta ensi jouluna. Nyt on vielä tämä tuttu sauna, koulu, kuusijuhla ja "oi terve joulukuusi". Vanha opettaja viipyy saunanuunin edessä polvillaan ja ajattelee ääneen: On se vain ihmeellistä, että ihmiselle annetaan väliin kipene onneakin...

Hänenhän piti päästä pitkälle elämässä, kuten sanotaan, nuorena hän oli sen jo päättänyt. En jää pelkäsi opettajaksi, hän oli päättänyt, vaan luen edelleen. Joskus hän sitten seisoi jossain kuin

korokkeen tapaisella, ylempänä muita vertaisiaan – eihän siitä niin tarkkaa selvää ajatuksissa saanut, kunhan muita korkeammalla nyt siinä seistä köhöttäisi...

Sitten oli se syksy, jolloin he tulivat, vaimo ja hän, vastaviihittynä pariskuntana tälle koululle kaukaiselta rautatieasemalta.

– Onko vielä monta kilometriä? kysyi vaimo kyytimieheltä.

– Mitä heitä lie, kilometrejä, arveli kyytimies.

Ja kilometri kilometriltä jokin etäännyti sitä mukaa kuin kärrit hitaasti etenivät kuoppaisella tiellä. Taakse jäänyttä rautatieasemaakin etäämmälle se jokin etäännyti, eikä sitä sitten enää juuri muisti tavannutkaan. Täällä oli heti käytävä kiinni moniin asioihin. Oli hankittava välineistöä, tingittävä seinäpaperit kamareihin, häärittävä iltamyöhät puheiden kimpussa, kyläiltävä oppilaiden kotona. Joskus saunassa – näin – Oskar sentään joutui silmäkkäin kerrallisten suurten suunnitelmiansa kanssa. Myöhemmin niille sitten oppi hymähtelemään: Jahas – tässä sitä vielä ollaan...

Vuosi liittyi toiseensa, joulukuun joulukuun. Jonain hetkenä pysähtyi vanhenevan opettajan synkkä nuori mies ja kysyi:

– Eipä taida opettaja enää muistaakaan?

Kun tirkisteli aikansa, johan muisti tottelikin: Jussihan tämä taisi olla, Jussi-poika. Oli ollut aikamoinen koulussa, vielä aikamoisempi myöhemmin, käväissyt linnassakin. Seisoo nyt tässä entistä opettajaansa vastapäätä ja kertoo harvakseltaan elämäntarinaansa. "Ei se ole ihan opettajan neuvon mukaan mennyt", sanoo synkästi. Mutta hän siis muistaa kuitenkin opettajansakin sanat, ei näytä kaunaa kantavan. Siinäpä ihmettä olikin, että ne sentään muistivat, kahlasivatpa missä tahansa, vaikka opettaja itse oli jo sanat aikoja sitten unohtanut. "Jaloo viljaa kylvät ain..." Niin kai laulussakin sanottiin. Sellaisen jälkeen sopi erikoisen pitkään viipyä täällä saunanlämmityspuuhissakin...

Ja sitten on tietysti tämäkin joulu ohitse, vaikka kuinka sitä yrittäisi pidättää. Se on oikeastaan ohitse jo silloin, kun kuusijuhlan häly on päättynyt, äänet etäännyneet pimeään iltaan ja he, vaimo ja hän, istuvat nojatuoleissaan uupuneina lahjakääröjä aukoen ja sanan silloin tällöin lausuen.

Paketista löytyy lasinen maljakko, se, jonka vaimo oli muutamia viikkoja sitten huomannut kaupan hyllyllä, mutta joka sitten oli sieltä hävinnyt... Ja sitten on tämä toinen paketti, maljakko sekin ja sen päällä nippu kortteja. "Rakkaalle opettajalle entisiltä oppilailta".

– Jahas – ne ovat tuolla tavalla halunneet muistaa...

Mutta ei kai heidän olisi tarvinnut niin tehdä ja sanoa "rakkaalle opettajalle", elleivät olisi halunneet, selventää vaimo.

– Ei, ei kai niillä pakko... Ovat vapaasta tahdostaan niin panneet korttiin...

Sellaisen jälkeen ei sitten voikaan puhua vähään aikaan. On aivankuin varottava pienintäkin liikahdusta, ettei jotain hyvin kallisarvoista menisi pirstoiksi.

– Nämä on nyt kuitenkin pantava talteen, että voi joskus vilkaista näitäkin, virkahtaa viimein vaimo, ja vanha opettaja, tämä Oskar, kysyy:

– Jahas – etteikö näitä otettaisikaan arkikäyttöön...?

Lauri Leskinen

Tervehdys seminaarin kasvateille Ilmari Kiannon sanoin

Ilmari Kianto kirjoitti tervehdyksensä seminaarin toverikunnalle Kontin joulunumeroon 1949.

Te Kainuun kansankynttilät,

te Jyskyt Kajaanin,

isänmaan jälkijääkärit.

Nyt teitä tervehdän.

On teillä suuret suuntaimet,

aattehet ainoisat,

syvien rivein sykkimet

ja hengen heittimet.

Te valmistutte valtaamaan

maan lapset tuhannet,

rintoihin nuoriin sinkoamaan

sielujen siemenet,

on teillä paljon tehtävää,

on raskastakin nähtävää,

niin ohraista tuo opetus,

vaikeinta valistus.

Mut olkaa hiukan ylpeät,

ei turhaan toimi mies,

jollenko kaikkein kalleinta

on kansan kotilies,

kun horjuu maailmassa muu
ja kaikki vääristyy,
ei sentään horju kodin puu,
vaikk' oksat käpristyy.

Tää Suomen kansa karski on,
raakakin toisinaan,
mut sisäss' sydänontelon
se kantaa aarrettaan,
ja sitä silt' ei kukaan vie,
ei maailman turmelus,
totuuden, kodin kaunis tie,
salainen varjelus!

Jos kotilieden pyhyiden
loihditte lapsiin vaan,
niin luotte liki kirkkauden
ylitse Suomenmaan,
se tähti johtaa perille
kuin sadun keijunen,
maailman erheist' erille –
ilmestys ikuinen.

Siis koti olkoon koulun tie
ja ääni Jumalan,
se julmimmatkin juonet vie,
palauttaa parahan,
isän ja äidin siunaus
on kutsu kunniaan.

Ja lasten kaunein kasvatus
on käsky synnyinmaan.